

Devátý svazek „Kritických projevů“ F. X. Šaldy obsahuje kritické a polemické práce z let 1912—1915, tištěné po časopisech. Obraz Šaldovy činnosti však není svazkem podán úplně; v tomto období vzniklo několik větších studií, jež Šalda po uveřejnění v časopisech zařadil roku 1913 do knižního souboru „Duše a dílo“ („Mladý Flaubert“, „Vilém Mrštík“, „Jean Jacques Rousseau, básník a myslitel“, „Několik poznámek o Jaroslavu Vrchlickém“, „Karel Hynek Mácha a jeho dědictví“, „Románové dílo Terézy Novákové“). Nezařazujeme ani významnou kritiku „Jaroslav Vrchlický: Měč Damoklov“ (Česká kultura I, str. 249—251, č. 8 ze 17. I. 1913), kterou Šalda později přetiskl v „Poznámkách autorových“ v třetím vydání „Duše a díla“ roku 1922 jako doplnění svého dřívějšího soudu o Vrchlickém, a jež tvoří od té doby součást této knihy. Mimo to vydal Šalda, nepočítaje soubor beletristických próz „Život ironický a jiné povídky“ (1912), knižně roku 1914 svou přednášku „Umění a náboženství“, přednesenou původně 20. IV. t. r. (viz Soubor díla F. X. Šaldy 9, Studie o umění a básnících).

Až na ojedinělé stati v Národních listech uveřejňoval Šalda všechny své práce nejprve v Novině a později v prvním a druhém ročníku časopisu Česká kultura. Novina, „list duševní kultury české“, v níž se Šalda jako redaktor a hlavní přispěvatel snažil potírat nezdravé tendence českého kulturního života a vytvářet jednotnou koncepci moderního umění, přestala být koncem svého pátého ročníku pro neshody s nakladatelem tribunou Šaldova okruhu. Na podzim roku 1912 přenáší Šalda se svými spolupracovníky (Božena Benešová, František Chudoba, Bohumil Kubišta, Antonín Sova, Otakar Šimek a j.) své snahy do nové revue Česká kultura, redigované z počátku Zdeňkem Nejedlým, Růžnou Svobodovou a F. X. Šaldou; společně z ní chtějí vytvořit „pokračovatelku a dědičku“ Noviny. První ročník se i vnější podobou podobal Novině a obsahoval vedle kritických rubrik i ukázky ze současné essayistiky a beletrie; druhý ročník, vydávaný Melantrichem, se změnil v list výlučně kritický a odborný, redigovaný již jen Nejedlým a Šaldou. Časopis přestal vycházet uprostřed druhého ročníku hned po vypuknutí první světové války v létě roku 1914. I po ideové stránce připomíná Česká kultura svou předchůdkyni. Nedostatek pevné myšlenkové základny nemohly nahradit nekonkrétní, třebaž čestně myšlené these o nezávislosti na upadajících politických stranách, o poslušnosti „vnitřní nutnosti a přesvědčení“ a o „obrodných snahách v českém umění, literárním, hudebním i výtvarném, i v české vědě“, formulované v programových prohlášeních k prvním a druhému ročníku. Literární část listu se podobně jako No-

vina nemůže zbavit jistých znaků estétství; v příspěvcích essayistických a kritických se pak rozkolísanost ideové základny projevuje ještě zřetelněji jak v samém složení příspěvateľů, tak i rozporem mezi jednotlivými příspěvky. Česká kultura otiskuje na jedné straně úpadkové katolisující essaye Paula Claudela nebo Alfreda Fuchse, na druhé významné studie Zdeňka Nejedlého (ku př. „Krise estetiky“, „Ke sporu o smysl českých dějin“, „Kulturní politika F. L. Riegra“), důležitou součást pokrokového směřování předválečných let.

V Novině si Šalda nejen soustavně všiml literární tvorby, ale často psal i divadelní a výtvarné kritiky; v České kultuře se příspěvateľé ve svých zájmech specialisovali a Šalda se soustředil převážně jen k literatuře a k obecným kulturně politickým problémům. Koncepce Šaldových kritických projevů z této doby organicky navazuje na jeho dřívější snahy a názory. Jejich základem je jako dříve hledání a zápas o nové, úsilí o poznání skutečné podstaty opravdového moderního umění. Šalda si uvědomuje rozklad a krizi umění v tehdejší společnosti, stupňující se v letech před první světovou válkou; celá jeho činnost v této době je určena snahou odhalit a izolovat nezdravé jevy kulturního života a nalézt pevnou základnu, která by soudobé umělecké tvorbě umožnila překonat její subjektivismus, izolaci a vnitřní chaotičnost. Prvním požadavkem, kterým hodnotil Šalda i v těchto letech skutečné umělecké dílo, byla životnost, chápána jako pravdivé, neodvozené pojetí života, odrážející se v díle, ale zároveň i jako schopnost jeho mimouměleckého, aktivního životního dosahu. S kritériem životní plodnosti a aktivity přistupuje Šalda i k literatuře minulosti. Jeho prostřednictvím se v této době víc než kdy předtím pokouší vyrovnat úhrnně s význačnými zjevy naší literatury, jichž si dříve všiml už jednotlivými kritikami (př. Vrchlický, Mrštík, Šimáček). V jeho celkových literárně historických soudech stále zaznívá jako vedoucí nota neeklektický, hluboce hodnotící poměr k minulosti. Oceňuje zkoumané jevy vždy jednak podle toho, čím přispěly rozvoji života, jednak se pokouší stanovit míru i směr jejich životaschopnosti a podnětnosti v současném a budoucím literárním vývoji.

Stálý zřetel k otázce životnosti uměleckého díla je Šaldovým kladem zejména při kritickém posuzování současných děl. Dává mu možnost bojovat proti papírovosti a zvetšelé póze dekadentní literatury i falešnému, nevyskumnému dekorativismu novoromantismu (ku př. v kritikách Karáskových novel nebo básnických sbírek Adolfa Veselého), odhalovat myšlenkovou „hlbokost“, chtěnou thesovitost, alegorickou neživost a nekonkretnost uměleckého obrazu Maeterlinckových symbolistických dramát, upozorňovat na nebezpečí mrtvolného formalisování v novoklasicismu i postihovat rysy schematicnosti, formulkovosti a eklekticismu v předválečných módních formalistických směrech.

Požadavek životní plnosti díla je u Šaldy spojen vždy s vysokým oceňováním formy. Tvar díla je mu předním příznakem skutečné uměleckosti a umělcovy poctivosti; bez dokonalého formálního ztvárnění obsahu přestává dílo existovat jako součást umění. Forma není Šaldovi však statickým kadlubem, nýbrž vždy něčím jedinečným, odpovídajícím přiměřeně jen jedinečnému obsahu. Z tohoto pojetí formy vyplývá druhé hlavní kritérium Šaldova pohledu na umění — požadavek zákonné organičnosti uměleckého díla; život v díle se projevuje právě jeho orga-

nickým vtělením ve tvar, sepětím všech jeho složek v ústrojný celek a naprostou jednotou mezi obsahem a formou. Tento názor na vnitřní organizaci díla umožňoval Šaldovi nejen postihovat a odmítat epigonství nebo formální hračkářství, nevyplývající z požadavků obsahu, ale stavět se v podstatě methodicky správně i k problému tendence uměleckého díla. Tak v kritice F. V. Krejčího „Července“ dokazuje rozbořením poměru mezi námětem, ideovostí a formou díla umělecké slabiny románu, vyplývající v první řadě z toho, že jeho tendenci nesou jen promluvy jednajících postav, ale že nevyplývá přímo ze smyslu zobrazení. Podobně odmítavý poměr k vnějškové, neumělecké tendenčnosti se projevuje i v Šaldově hodnocení t. zv. „sociální“ literatury pro lid.

Přes poctivou snahu nalézt cestu z izolace a chaosu, v níž se ocitla předválečná literatura, i přes v podstatě správný pohled na umění je Šaldovo dílo v tomto údobí snad více než kdy jindy plno vnitřních rozporů a zřejmých, vážných omylů. Ahistoričnost, přílišná obecnost základních kritérií, odtržených od zřetele ke společenskému pokroku, vede Šaldu často k mylným soudům a závěrům. Složitost a rozpornost jeho stanoviska projevuje se jasně zejména v hlavních polemikách, které Šalda vede v době těsně před první světovou válkou. Tak v rozsáhlé polemice s Karlem Čapkem o nové tendence v české literatuře po roce 1910 správně vystihuje a odmítá nebezpečí nekritické, kosmopolitické závislosti na efemerních francouzských směrech posledního data, nebezpečí eklekticismu, formalistických tendencí i určité vnějškovosti a povrchnosti v požadavcích „civilnosti“ umění, jak se projevovalo ve snahách mladé generace; přes všechny jednotlivé bystré soudy se mu však nepodařilo vcelku ocenit pravdivé její kladný historický význam, spočívající ve zvýšeném smyslu pro životní a společenskou skutečnost oproti dekadentnímu estétství, proti individualismu, subjektivismu a kultu výjimky. Polemika s Čapkem, hlavně svým odporem ke kosmopolitismu a vnějškovým nepravdivým pózám mladých autorů, stejně jako některé rysy jiných Šaldových polemik, jsou nám však i dokladem jeho soustavné snahy překonávat nezdravé jevy českého kulturního života.

Koncem prvního desetiletí tohoto století se dovršuje rozklad české měšťácké politiky a zároveň s ním i úpadek oportunistické sociálně demokratické strany; v souvislosti s touto situací se stupňuje i krise většiny české literatury. Šalda je si vědom těžkého postavení umění uprostřed v podstatě protikulturní měšťácké společnosti, „v tom českém životě, dvojnásob tmavém a zrádném, dvojnásob plném lstí a podlosti, v němž všechno se mate a kolísá a nic nestojí pevně a v němž literární sprostota žije a tyje z toho, že množí a stupňuje zmatek a všeobecnou bezradnost“, jak s nenávisí praví roku 1912 v předmluvě k „Životu ironickému“. Při vší jasnosti pohledu a při hlubokém odporu k úpadkovému měšťáctvu však Šalda nemůže nalézt správnou cestu k nápravě. Jedinou možnost, již lze čelit všeobecnému rozkladu hodnot, vidí Šalda ve shodě se svým individualistickým vztahem ke skutečnosti v silném, nezávislém, hluboce morálním individuu, které nepodléhá chaosu a špině doby. Tento individualismus, projevující se v jeho estetických názorech jak v pojetí uměleckého díla, chápáního vždy jako „projev a výraz osobnosti a jejich životního bohatství“, tak v názoru na historii literatury, jejímž cílem je Šaldovi pochopení toho, jak „čas skládá a rozkládá osobnost“, i v jeho kritickém

* * *

Ve svazku neotiskujeme pět Šaldových polemických gloss k t. zv. „aféře anonymních dopisů“, v níž byl důvodně obviňován Jiří Karásek ze Lvovic, povoláním poštovní úředník, ze psaní anonymních dopisů českým spisovatelům, z porušování listovního tajemství a z přepisování, přepisování a vymazávání slov na otevřených listcích. V případě, který se vleče už od konce roku 1909 (první Šaldova glossa k němu je z Noviny III, 10. XII. 1909), vystupuje Šalda aktivně mezi t. zv. „pěti spisovatelů“, postíženými anonymními listy (Jaroslav Kvapil, Karel Mašek, Antonín Sova, F. X. Svoboda, F. X. Šalda), kteří veřejně obviňují Karásku „Prohlášením“ v Novině III, 24. VI. 1910. První vlna polemiky se vlekla po celý třetí ročník Noviny až do října 1910; současně uveřejnil Šalda některé své polemické příspěvky v Právu lidu. Na podporu „pěti spisovatelů“ vystoupil zejména Jan Herben v Čase; na straně Karáskovy stála Moderní revue a z jejích autorů hlavně Arnošt Procházka a Miloš Marten. Karásek sám vydal na svou obhajobu vlastním nákladem v červenci roku 1910 samostatnou brožuru „Anonymní dopisy“. Téměř po dvou letech, 19. VIII. 1912, obnovil Šalda polemiku v pátém ročníku Noviny reakcí na Fr. Ad. Šubertovu obhajobu Karásky ve feuilletonu „Z posledních dnů ministra Bráfa“ v Národní politice 13. VIII. 1912. Srážky mezi Šaldou a Karáskem o anonymní listy se potom vlečou s přestávkou až do roku 1914; Šalda naráží na „aféru“ jednak skrytě v polemikách, jež vede s Karáskem o jiných otázkách, jednak jí věnuje několik samostatných poznámek, které vypouštíme z našeho svazku pro jejich nepodstatný a silně osobní ráz. Jsou to tyto polemické glossy: „Aféra Karáskova“ (Novina V, str. 576, č. 18 z 9. VIII. 1912, bez podpisu), „Aféra Karáskova“ (Novina V, str. 671–672, č. 21 z 27. IX. 1912, bez podpisu), „Aféra Karáskova“ (Novina V, str. 760–762, č. 24 z 8. XI. 1912, bez podpisu), „Pan Rudolf Medek“ (Česká kultura II, str. 182, č. 10–11 z 27. II. 1914), „Ještě Jiří Karásek“ (Česká kultura II, str. 215, č. 12–13 z 20. III. 1914, podepsáno F. X. Š.). Mimo to vynecháváme glossu „Hořec“ a „Kadlub“ čili zase jedna forma karáskovštiny“ (Novina V, str. 574–576, č. 18 z 19. VIII. 1912, bez podpisu, viz pozn. ke glosse „Břetislav Foustka: Ochrana dětství a mládeže“ na str. 357). Ve svazku neotiskujeme rovněž některé drobnější nepodepsané glossy z druhého ročníku České kultury („Časopis Pan, ...“, str. 95, č. 5 z 5. XII. 1913, „Do naší redakce...“, str. 215, č. 12–13 z 20. III. 1914, „Umělecké poklady Čech“, str. 265–266 a „Mikoláš Aleš, jeho život a dílo“, str. 266, č. 16–17 z 1. V. 1914), jimiž pravděpodobně Šalda sám jako redaktor doplňoval jednotlivá čísla časopisu, ale pro jejichž autorství nejsou při jejich malém rozsahu a celkové nevýraznosti průkazné stylistické nebo obsahové důvody.

Při přípravě textu a jeho úpravě jsme se řídili praxí předcházejících svazků Šaldova díla. Pokládáme za nutné upozornit jen na to, že jsme opravili ojedinělý tvar *s nima* (51) na *s nimi*, 7. pád mn. čísla *cily* na *cili* (245) a stejně ojedinělý archaismus *auklorita* na *autorita* (320: středověké autoritě formálně). V genitivě plurálu podstatných jmen mužského rodu jsme pak změnili ojediněle se vyskytující zastaralou koncovku *-ůu* na *-ů*. Vedle zřejmých tiskových chyb opravili jsme časopisecký text na těchto místech: v první „Sentimentální výchově“ (místo v „První sentimentální výchově“, str. 160), druhého dílu (m. druhého díla, 166), „Zahrada irémská“ (m. Irémská, 223 a 232), jeho sílu (m. jako sílu, 271).

LUDMILA LANTOVÁ

Str. 15 — *Novoklasicismus*. Národní listy 1912 z 5. I., str. 2, 12. I., str. 2—3, 19. I., str. 2. — Knižně otištěno v „Časových i nadčasových“ (1936), str. 104—119, s názvem „O novoklasicismu“. Úpravy, které Šalda v přetištěné stati provedl, zasahují především pravopis slov domácích a cizích, zastaravší prvky gramatické i lexikální a přibližují i jinak jazyk studie jazyku mluvenému. I v úpravách stylistických jde Šaldovi o větší prostotu slohu, o zjasnění a větší srozumitelnost i přesnější vyjádření myšlenky; to se projevuje zvláště v omezeném užívání cizích slov nebo v nahrazování jich slovy domácími, ve zpřesněním pojmenování a v úpravách slovosledu. Už v těchto stylistických úpravách ukazuje se Šaldův odstup od prvotního názoru na novoklasicismus a jeho představitele, jak to odpovídá Šaldovu stanovisku v třicátých letech. Tato změna v názorech jest patrna především v úpravách věcných, z nichž uvádíme ty nejdůležitější.

Na několika místech doplňuje Šalda v ČN původní text většími přídávky, jimiž rozvádí svůj výklad, aktualizuje jej a ze svých nových posic usměrňuje jeho smysl. Tak na př. na konec první části studie připojuje k větě, končíci „... čeká, posud marně, od vědy“ (str. 20) závěr: „— a bude čekat patrně ještě nějakou dobu s výsledkem stejně záporným“ (ČN str. 109); za větou na str. 16, končící: „... když vniknou do širokých polovzdělaných vrstev“, přidává v ČN (str. 105) na závěr odstavce větu: „Ten minulostný ideál je romantický naturalism, který ztotožňoval proces kulturní s procesem přírodním a zejména na tvorbu básnickou se díval jako na něco přímo protiintelektuálního.“ Za větou na str. 16, končící „... jest pak jen jiným slovem pro *smysl tradiční*“, dělá Šalda v ČN (str. 105) středník a doplňuje ji přídávku: „*pravý* smysl revoluční doplňuje se smyslem tradičním a předpokládá jej.“ Na konec druhé části (str. 24) přidávají ČN (str. 114) závěr: „Tyto myšlenky nejsou vynálezem Ernstovým, kodifikují vpravdě jen sankce všech starých velkých básníků i teoretiků tragických — a nejen starých, nýbrž i moderních, pokud byli opravdovými básníky a tvůrci, ať jmenuji jen Kleistu nebo Hebbela — a víc: naleznou se i u několika našich teoretiků přehlížených dneškem a neznámých mu. Ale zítřek přinese jim jistě dosti učinění.“ Za větou na str. 26, končící slovy: „... dobrá novelistická tvorba“, přidává Šalda v ČN (str. 116): „Ukázal zde také, jak moderní autor pravidelně podléhá i tektonickou silou i výrazivou pohotovostí, kdykoli chce souperit se starým zpracováním téže látky, na př. Rodenbach proti autorovi „Vdovy z Efesu“ a za větu na str. 26, končící slovy: „... vinutí motivu z ducha obraznosti“ přidává v ČN (str. 116): „Moderní srovnávací historie literární mohla by v mnohém doplnit a podepřít dohady Ernstovy; novela je vyprávěcí forma starší než román a jest určena naslouchající společnosti; vznikla pravděpodobně na společenském podkladě kultury kupecké a její hlavní motivy se stěhováním vytříbily do velké dokonalosti. Je to proto umění zkratky a zhuštěnosti: jest tu požadováno časové omezení, zjednodušení a vyhocení děje, jeho soustředění na jeden hlavní moment. Román je naproti tomu útvar mladší, je tvořen pro čtenáře-samotáře a bere vědomě v rozpočet jeho psychologii. Čtenář-samotář chce hlavně zkonsumovat veliké množství příběhu a děje, může se zhloubat do různých povahových zvláštností a zajímavostí postav romanopiscových, je mnohem ochotnější než posluchač následovat autora při jeho různých odskocích a zákrutách dějových, při obširných

malbách prostředí společenského i povahové problematiky jeho figur. Romanopisec může jít proto velmi daleko do šířky, novelista musí si hledět hloubky a snažit se o hutnost; romanopisec může si dovolit improvizaci, novelista ji smí jen líčit a hrát si s ní jako s prostředkem kompozičním.“ Za poslední větou je v ČN konec odstavce. Mimo tato větší rozvedení aktualizuje Šalda svůj výklad narážkou, přidanou za věty: „... může ukojit zájem naukový, ale ne básnický. Básník musí dovést podat jen velké obrysy, jen ryze lidskou stránku toho kterého historického dějství“ (str. 24); v ČN str. 114 je text rozveden takto: „... může snad ukojit zájem naukový, ale ne básnický, něco, co by měli uvážít zvláště naši jevištní historikové a kronikáři, kteří stále ještě scénují jen Palacké a Tomky. Básník musí dovést podat jen velké obrysy, jen ryze lidskou stránku toho kterého historického dění, *zkrystalizovat* hmotu historické empirie.“ — Str. 18: „*Der Ausgang der Moderne. Ein Buch der Opposition*“ — Konec moderny. Kniha oposice. Str. 20: „*Der Weg zur Form*“ — Cesta k formě. Str. 24: „*Lust zu fabulieren*“ — radost z básnického tvoření (podle Goethova epigramu „An sich“). Str. 27: „*Prinzessin des Ostens*“ — Princezna z východu. Str. 28: *Halbkunst* — poloumění.

Str. 29 — *Georg Brandes*. (K jeho sedmdesátým narozeninám dne 4. února t. r.) Národní listy 4. II. 1912, str. 17.

Str. 34 — *Jiří Karásek ze Lvovic: Posvátné ohně*. Novely. „Moderní bibliotéka“ [ř. X, sv. 3]. Novina V, str. 214—217, č. 7 z 23. II. 1912. — Na Šaldovu kritiku odpověděl Karásek v Moderní revui 1912, sv. XXV, str. 80—95 článkem „Meze kritického impresionismu, kritika kritiky“. Má za podezřelé, že Šalda odmítá jeho dílo bezprostředně po tom, co Karásek v Moderní revui 1912, sv. XXV, str. 22—29 odsoudil knihu povídek Růženy Svobodové „Posvátné jaro“, ač se do té doby Novina jeho spisovatelskou činností nezabývala. Snaží se dokázat Šaldovu „mstivost“ a „vrtkavost“ citací některých jeho rozdílných soudů o témže předmětu z různých dob a charakterisuje ho jako kritika dojmového a náladového. V další části článku chce Karásek ukázat konfrontaci svých soudů o Svobodové se Šaldovými odsudky v kritice „Posvátných ohňů“ jeho zaujatost a odmítá podobně i jeho výtky „antikvaření“, stylistických banalit a jazykových nesprávností. — Str. 40: *Bildungsphilistr* — šosák, pokládající pozitivistické hromadění jednotlivostí za jedinou formu poznání (termín vytvořený Friedrichem Nietzsche); *lékárník Homais* — typ omezeného přívržence pozitivistické vědy.

Str. 41 — *R. Bojko: Modlitby viry a lásky*. „Slunečnic“, knihovny Noviny ročníku III, sv. II. Stran 62. V Praze 1912. Novina V, str. 278—279, č. 9 z 23. III. 1912. — Str. 43: *o poměru Bojkovy k Březinovi* — zabýval se jím hlavně F. V. Krejčí v II. příloze Práva lidu 11. II. 1912, str. 1, kde v recenzi Bojkovy sbírky upozorňuje na jeho ideové a formální vztahy k Březinovi. Proti zdůrazňování souvislosti mezi oběma básníky vystoupila polemicky nepodepsaná glossa Besed Času, str. 63 až 64, č. 8 z 24. II. 1912.

Str. 45 — *Hugo Boettinger a „Mir iskusstva“ v paviloně Manesově*. Novina V, str. 313—314, č. 10 z 12. IV. 1912. — Souborná výstava Hugo Boettingera byla

352 v únoru 1912 a výstava Sdružení ruských umělců v Petrohradě „Mir iskusstva“ v březnu a v dubnu 1912 ve výstavní síni pavilonu pod Kinského zahradou. Zúčastnili se jí hlavně malíři N. A. Tarchov, K. S. Petrov-Vodkin, N. K. Roerich, Ivan Bilibin, Boris Kustodiev, L. S. Bakst a K. F. Bogajevskij. Šaldovo vyzvedání „světovosti“ těchto malířů a kladné hodnocení výstavy neodpovídá však jejímu skutečnému významu. Výstava nepodávala již obraz klasického ruského malířství a celá skupina stála blízko západnickým úpadkovým tendencím i formalistickému uměleckému názoru. — Str. 46: *k starším ruským výstavám u nás* — ve dnech 12. VI. až 24. VII. 1904 vystavovali na XIII. výstavě Mánesa svou grafiku umělci ze skupiny „Mir iskusstva“ (Ivan Bilibin, Alexandr Benua, L. S. Bakst, Anna Ostroumova, Valentin Serov a j.), v lednu a únoru 1906 byla pak v pavilonu Mánesa pod Kinského zahradou souborná výstava malíře N. K. Roericha, o níž Šalda napsal větší referát do Volných směrů X, str. 83—86 (Kritické projevy VI, str. 94—99).

Str. 48 — *Národní divadlo: Maeterlinckův „Modrý pták“*. Báchorka o 6 dějstvích s 12 obrazy. Překladem Marie Kalašové a režii Jaroslava Kvapila. S hudbou Humperdinckovou. Novina V, str. 409—410, č. 13 z 24. V. 1912. — Premiéra 4. V. 1912. — Str. 49: *Hauptmannovu „Haničku“* — o dramatu, hraném na Národním divadle r. 1894, napsal Šalda velký referát do Rozhledů III, str. 585—591 a 634—637 (Kritické projevy II, str. 31—47). Str. 50: „*L'île des Pingouins*“ — „Ostrov tučňáků“, satirický román Anatola France; *děti herci* — postavy dětí Tytily a Mytily hrály dcera divadelního mistra Anna Voglová a Milada Taufrová, které rolím učila Marie Hübnerová, hrající v představení čarodějnické Berglunu; *leflerovská secese* — podle vídeňského secesního malíře a divadelního výtvarníka Heinricha Leflera (1863—1919).

Str. 51 — *Případ Alšův a případ Jiránkův*. Novina V, str. 445—448, č. 14 ze 14. VI. 1912. — Výstava životního díla Alšova u příležitosti jeho šedesátin byla otevřena v dubnu 1912 a posmrtná souborná výstava díla Miloše Jiránka v květnu a v červnu 1912. — *Dvě úvahy z téhož bystrého pera* — [Gustav Jaroš Gamma: Mikuláš Aleš (Několik poznámek o jeho umění. Psáno v dubnu 1912) a L. B. [= Gustav Jaroš Gamma]: Miloš Jiránek. (Několik poznámek k posmrtné výstavě v paviloně Manesově pod Kinskou.) Besedy Času str. 178—182, č. 23 ze 7. VI. 1912.)

Str. 59 — *Tři smrti: Winter, Schwaiger a Sládek*. Novina V, str. 508—512, č. 16 z 12. VII. 1912. — *Les dieux s'en vont* — bohové odcházejí; *Reichenhall* — solné lázně v jižním Bavorsku. Str. 61: *srovnáván ... se staroholandskými malíři selskými* — po prvé Otakarem Theerem ve studii „Zikmund Winter“ v ČČM 1904, str. 19—32, později hlavně v nekrologu od A. M. [Antonína Macka] v Právu lidu 14. VI. 1912. Str. 63: *Schwaigrův „Rybí trh v Amsterdamě“* — správně „Rybí trh v Bruggách“, vystaven v Rudolfinu (viz Katalog der Gemälde-Galerie im Künstlerhaus Rudolfinum 1912, str. 346). Str. 64: *přirovnal se ... k prosté české olši* — v básni „Doslov I“ z „Básní“ 1875, str. 133: „Já jsem jen prostá česká olše, / jež povyrosla u potoka / a do měnivých zadívala / se vln jen trochu do hluboka.

353 Str. 67 — *Jules Lemaître: Chateaubriand*. Calman Lévy [Paris 1912]. Novina V, str. 538—539, č. 17 z 26. VII. 1912. — Str. 68: *knihy Victora Girauda* — Chateaubriand. Études littéraires. Paris 1912; *écriture artiste* — umělecky diferencovaný, složitý impresionistický styl (termín vytvořený bratry Goncourty).

Str. 70 — *Smrt Jaroslava Vrchlického a jeho dílo*. Česká kultura I, str. 27—29, č. 1 ze 4. X. 1912. — *Representative men* — typický člověk, reprezentující postava (termín vytvořený americkým idealistickým filosofem Ralphem Waldo Emersonem v knize „Essays on Representative Men“ z r. 1850, v níž je filosofie dějin vykládána na předních osobnostech evropské historie); *carducciovský* — podle italského klasicistického básníka Giosuè Carducciho (1836—1907).

Str. 76 — *Umění a příroda*. Dialog. Česká kultura I, str. 47—52, č. 2. 18. X. 1912. — Knižně otištěno v knize „Časové i nadčasové“ (1936), str. 156 až 163 v upraveném znění. O postupu i smyslu úprav platí to, co bylo řečeno o úpravách první studie této knihy („Novoklasicismus“ str. 15—28). Úprava se týká jen jazyka a stylu, nikde nemění základní Šaldův názor. — *Autora „Operelle morali“* — Giacoma Leopardiho (1798—1837), italského básníka pesimisty, v jehož dialogu z r. 1827 vystupují stejně pojmenované postavy. Str. 77: *racinovskou rekyni* — hrdinku tragedií francouzského klasika Jeana Racina (1639—1699), typ vášnivých, hrdinských a silných žen; *Charmettes* — ves v Savojsku, v níž v samotě žil mladý J. J. Rousseau v letech 1736—1740. Str. 80: „*Natur und Kunst* ... — Zdá se, že umění a příroda se rozcházejí, ale dříve než se naděješ, se našly. Str. 81: „*Et je dis ...*“ — A říkám svým očím, které v ní objevují krásy: jinam všechny vaše pohledy, jinam všechny vaše slzy. Milujte to, co nikdy neuvidíte dvakrát.

Str. 84 — *Umělecká výstava v Obecním domě u Prašné brány*. Novina V, str. 247 až 248, č. 8 z 8. III. 1912. — Výstava byla otevřena ve dnech 5. I. až 1. III. 1912. [Glosa dle doby uveřejnění má být zařazena před poznámku „Hranice kritiky“.]

Str. 86 — *Rudolf Medek: Půlnoc bohů*. [Praha 1912.] Česká kultura I, str. 61 až 62, č. 2 z 18. X. 1912. [Glosa dle doby uveřejnění má být zařazena před poznámku „Teréza Nováková: Ze ženského hnutí“.]

Str. 86 — „*Mstivá kantiléna*“. Čtrnáct dřevorytů Františka Koblihy. [Bílovice nad Svitavou 1911.] Novina V, str. 127, č. 4 z 12. I. 1912. Bez podpisu. *Výpravě knižní* ... Novina V, str. 127—128, č. 4 z 12. I. 1912. Bez podpisu.

Str. 87 — *Pan Hanuš Jelínek* ... Novina V, str. 128, č. 4 z 12. I. 1912. Bez podpisu. — Ukončení polemiky, zahájené v Novině V, str. 32, č. 1 z 24. XI. 1911 poznámkou „Povážlivá rada“, již Šalda reaguje na referát Hanuše Jelínka v Lumíru XL, str. 46—47, č. 1 z 19. X. 1911 o hře Jaroslava Hilberta „Patria“, uvedené 9. X. 1911 na Národním divadle v režii Gustava Schmoranze. Jelínek vytýká divadlu, že neodstranilo v textu hry „řadu rušivých a české ucho urážejících poklesků proti duchu jazyka“ a připomíná novému dramaturgovi Otokaru Fischerovi a šéfu

činohry Jaroslavu Kvapilovi povinnost jazykově upravovat slabé texty. Proti tomu vystupuje Šalda s názorem, že jazykové „násilnosti“ u Hilberta jsou záležitostí uměleckého záměru a není proto možno je odstraňovat. Jakýkoliv zásah do jazyka uměleckého díla znamená porušení jeho jedinečnosti. Na tuto Šaldovu poznámku odpověděl Jelínek v Lumíru XL, str. 141—142, č. 3 z 19. XII. 1911, kde vysvětluje, že nepožadoval úprav autorova stylu, ale jen odstranění „zbytečných a hrubých germanismů“, ovšem se souhlasem autora. Podkládá-li mu Šalda jiné úmysly, „nejedná loyálně“. Na Šaldovu odpověď už Jelínek nereagoval.

Giovanni Pascoli ... Novina V, str. 128, č. 4 z 12. I. 1912. Bez podpisu. — Glossa uvádí překlad od Marie Votrubové-Haunerové, vycházející v Novině V, str. 113—116, 144—148, 179—183, č. 4—6 od 12. I. do 9. II. 1912. — „*Canti di Castelvoglio*“ — Zpěvy z C.; „*Poemi conviviali*“ — Básně hodovní; „*Odi ed Inni*“ — Ódy a hymny; „*Myricae*“ — Voskovníky (keřovité aromatické rostliny). Str. 88: „*Pensieri e discorsi*“ — Myšlenky a rozhovory.

Str. 88 — *Padesáté výročí smrti Boženy Němcové* ... Novina V, str. 159—160, č. 5 z 26. I. 1912. Bez podpisu. — *Literární studii o Němcové* — F. X. Šalda: Božena Němcová, Novina V, str. 19—22 a 49—53, č. 1 a 2 z 24. XI. a 8. XII. 1911. Knižně otištěna r. 1913 v „Duši a díle“; *nous sommes les vieux* — jsme staří.

Slovanstvo. Obraz jeho minulosti a přítomnosti. [Praha 1912.] Novina V, str. 160, č. 5 z 26. I. 1912. Bez podpisu. — *Obě poslední státi* — Jan Máchal: Obzor literatur slovanských (str. 450—546) a František Táborský: Čtyři kapitoly o slovanském umění výtvarném (str. 547—601).

Str. 89 — *Kiplingových „Knih džunglí“* ... [Praha 1911, přel. J. Šimánek.] Novina V, str. 160, č. 5 z 26. I. 1912. Bez podpisu.

Obnovený spor o Rukopis KZ ... Novina V, str. 191, č. 6 z 9. II. 1912. Bez podpisu. — Glossou vystupuje Šalda proti nové kampani vědecké i politické reakce na obranu rukopisných padělků, vyvolané statí archeologa L. J. Piče „Rukopis Královédvorský před mezinárodním soudem paleografů skvěle obstál“ ve II. příloze Národní politiky 17. XII. 1911. Pičův článek vzbudil rozruch; odpověděl naň hned následujícího dne 18. XII. 1911 čas článkem „Jak hájí p. dr. Pič RK“, podepsaným J. K., studující VII. tř. gymn. Autorem byl Jiří Kraus, syn profesora Arnošta Krause. Článek doprovodila redakce ironickou poznámkou, že „stať dra Piče sice vážně odpovídá nezasluhuje, přesto však uveřejňujeme zaslaný nám příspěvek jako zajímavou ukázkou studentské práce“. 18. XII. 1911 odmítly Pičovu obranu i Národní listy, které v dřívějších sporech RKZ hájily. Pič, který nebyl zcela zdrav, se v rozčilení 19. XII. 1911 zastřelil. Jeho smrt ještě posílila novinářské polemiky kolem Rukopisů, které se pak vlekou ještě v lednu a v únoru 1912. Strana odpůrců je reprezentována Časem a Právem lidu, kdežto přími obránci nebo pochybovači vystupují v reakčních listech Čech, Venkov (na př. prof. V. Flajšhans 16. I. 1912), Národní politika (na př. Zikmund Winter 21. I. 1912) a národně sociálním Českém slově, které již v prosinci 1911 zakládá pro tyto otázky samostatnou rubriku Volná tribuna. Svůj postoj maskuje redakce prohlášením o „nestrannosti“ a o snaze přispět konečnému rozřešení otázky; ve skutečnosti však otiskuje převážně hlasy pro pravost Rukopisů (Dr V. Řezníček, major

M. Žunkovič, Oldřich V. Seykora) nebo přímo nacionalisticky štvavé listy reakčního maloměstáctva. — *Článek prof. Jaroslava Vlčka* — část rubriky Drobné zprávy, datovaná 26. XII. 1911; v *Českém časopise historickém* prof. Jar. Goll a Josef Šusta — společný článek „Pičovo vystoupení pro pravost Rukopis Královédvorského“, roč. XVII, 1912, str. 128—129; v ... *Časopisu pro moderní filologii* prof. Josef Hanuš — článek „Rukopis Královédvorský před mezinárodním soudem paleografů skvěle obstál?“, roč. II, 1912, str. 90—96; *archový spisek od prof. Hanuše, Pekaře, Smetánky a Vlčka* — vydání nebylo uskutečněno.

Str. 90 — *Herman Bang* ... Novina V, str. 191—192, č. 6 z 9. II. 1912. Bez podpisu.

Wilhelm Weigand: Stendhal und Balzac. [Leipzig 1911.] Novina V, str. 192, č. 6 z 9. II. 1912. Bez podpisu.

Str. 91 — *Charles Dickens*. Novina V, str. 224, č. 7 z 23. II. 1912. Bez podpisu. — *Dvě velmi pěkné studie* — Teréza Nováková: Charles Dickens jako sociální reformátor, Přehled X, str. 333—334, č. 19 z 1. II. a str. 354—356, č. 20 z 9. II. 1912; též: Charles Dickens, Národní listy 6. a 7. II. 1912.

Josef Jiří Kolar. Novina V, str. 224, č. 7 z 23. II. 1912. Bez podpisu. — *Dobře charakterisuje p. Josef Kodíček* — v článku „Památce J. J. Kolara“ v Přehledu X, str. 372—373, č. 21 z 16. II. 1912. Odtud i závěrečný citát.

Hranice kritiky. Novina V, str. 255—256, č. 8 z 8. III. 1912. Bez podpisu. — Odpověď na glossu Přehledu X, str. 412—413, č. 23 z 1. III. 1912 „Ještě o hranicích kritiky“, v níž nepodepsaný autor navazuje na požadavek článku „Hranice kritiky“ v Přehledu X, str. 394, č. 22 z 23. II. 1912, aby kritikové své soudy podprávil věcnými důvody. Vytýká české kritice stranickost a osobní zaujatost a jako příklady uvádí Karáskův odsudek novel Růženy Svobodové „Posvátné jaro“ v Moderní revui 1912, sv. XXV, str. 22—29 a Šaldovu kritiku Karáskových „Posvátných ohňů“ v Novině V, str. 214—217, č. 7 z 23. II. 1912 (zde na str. 34—40). Na poznámku Přehledu reagovala vedle Šaldy i druhá strana glossou v Moderní revui 1912, sv. XXV, str. 113—114, jejíž autor A. P. [= Arnošt Procházka] vytýká Přehledu „povýšeneckou nestrannost“ a odmítá výtku, že by Karáskův soud o Svobodové byl určován stranickou nevraživostí. — Str. 92: *na př. v Lumíru* — v polemice r. 1900, roč. XXVIII, viz Kritické projevy IV, str. 295 n.

Str. 92 — † *Vilém Mrštík*. Novina V, str. 287—288, č. 9 z 22. III. 1912. — Na nekrolog reaguje šifra K. [= Jiří Karásek ze Lvovic] v Moderní revui 1912, sv. XXV, str. 161 glossou v rubrice Poznámky, v níž zesměšňuje Šaldovu charakteristiku, že Mrštík „silou“ výrazu nadržoval často argument věcný nebo logický“ a obrací ji ironicky proti Šaldovi samému a proti rázu jeho polemik s autory okruhu Moderní revue. — *Poznal jsem ho na samém konci let osmdesátých* — na styky s Mrštíkem v mládí a na tehdejší situaci literatury vzpomíná Šalda později v časopise Literární svět I, č. 5—8, I. XII. 1927—12. I. 1928 v článku „Kolem almanachu „Vpád barbarů““; *do nedělní přílohy Hlasu národa* — do staročeského listu, benevolentního v době před volbami k úsilí mladých, přispíval Mrštík v letech 1887 až 1888 hlavně studiemi o českých malířích (Mařákoví, Pirnerovi a j.) a programovou

studii „O umění v literatuře“ (15. I., 22 I., 29. I. a 12. II. 1888) s požadavkem literárního realismu; *pracoval i v Ruchu* — v roč. IX—X v letech 1887—1888, kde má hlavně zásadní studii „O falešném realismu“ a dva články o Zolovi. Str. 93: *v Kučerově vídeňské České revui* — v letech 1889—1890 tam Mrštík psal úvahy o Národním divadle a velkou studii o L. N. Tolstém; *překládal také Tolstého „Vojnu a mír“* — o překlada psal Šalda v článku „Jubileum Tolstého“ v *Novině I*, str. 544, č. 17 z 11. IX. 1908 (Kritické projevy VII, str. 227); *stal o zeměuším tehdy H. G. Schauerovi* — v *Literárních listech XIV*, str. 45—47 a 63—66, 16. I. a 1. II. 1893; *uveřejňoval ve Světozoru „Pohádku máje“* — v roč. XXVI od 20. XI. 1891 do 5. VIII. 1892; *podmanivěji než v přepracované formě knižní* — tento názor vyjádřil Šalda už v kritice „Pohádky máje“ v *Literárních listech XVIII*, str. 304—306, č. 18 z 16. VII. 1897 (Kritické projevy III, str. 336—370). O časopisecké verzi Mrštíkova díla se Šalda příležitostně zmiňoval ve svých referátech o Raisových „Horských kořenech“ (*Literární listy XIV*, str. 12—15, č. 1 z 16. XII. 1892, Kritické projevy I, str. 159 až 166) nebo o Hladíkové knize „Z lepší společnosti“ (*Literární listy XIV*, str. 138—140, č. 8 z 1. IV. 1893, Kritické projevy I, str. 286—290). Z rozporu mezi dřívějším a pozdějším soudem o „Pohádce máje“ vyšel Jiří Karásek ze Lvovic ve svých polemikách proti Šaldovi v roce 1900) viz Kritické projevy IV, str. 318 až 324); *selské drama „Maryša“* — při premiéře 9. V. 1894 napsal Šalda velký referát do *Rozhledů III*, 1894, str. 689—694 (Kritické projevy II, str. 59—68). Str. 93: *slovácké povídky „Bavlnkový žený“* — Šalda je kriticky glossoval v *Literárních listech XVIII*, str. 267, č. 16 z 16. VI. 1897 (Kritické projevy III, str. 497—498); *v pamfletu „Bestia Triumphans“* — vyšel původně v *Rozhledech VII*, str. 581—584, 642—649, 739—743, duben až květen 1898; *ukázati na jeho rozpory ... byl ... i málo příjemný úděl můj* — Šalda polemisoval proti Mrštíkovi hlavně ve *Volných směrech VI*, leden až květen 1902 (Kritické projevy V, str. 75—83, 85—92, 94—95), později v *Novině III*, str. 288, č. 9 z 11. III. 1910 a v *Novině IV*, str. 128, č. 4 z 23. XII. 1910. Polemiky měly hlubší příčiny v ideovém postoji obou autorů: Mrštík odmítal některé rysy kosmopolitismu, které se projevovaly v Šaldově činnosti hlavně v údobí *Volných směrů*; na druhé straně Šalda oprávněně bojoval proti myšlenkové slabosti a falešnému pathosu některých Mrštíkových statí a jeho kritika byla v těchto jednotlivých postřezích opodstatněná. Str. 94: „*Zlatá nit*“ — Šalda o ní psal v *Novině I*, str. 24—25, č. 12 ze 7. I. 1908 (Kritické projevy VII, str. 57—59); *v mládí svém měl kult Bělinského* — Mrštíkovi byl ruský kritik vzorem nejen v mládí, ale učil se z něho ve své kritické činnosti po celý život; *pochybný oltářník Pisemskému* — o Mrštíkově monografii o A. F. Pisenském z r. 1907 psal Šalda v *Novině I*, str. 217—218, č. 7 z 10. IV. 1908 (Kritické projevy VII, str. 81—83).

Str. 94 — T. G. Masarykovi k šedesátým narozeninám ... [Praha 1910.] *Novina V*, str. 320, č. 10 z 12. IV. 1912. Bez podpisu. — *Články F. Žilkovy, Dra B. Odstrčila a Dra Ferd. Cisaře* — F. Ž.: Masaryk a protestantismus, str. 82—91, Dr B. O.: Sub specie aeterni, str. 92—102, Dr F. C.: Vzpomínka, str. 261—268; *paralely mezi Masarykem a Nietzsche* — Dr Emanuel Rádl: Masaryk a Nietzsche, str. 56—68.

Str. 95 — Molièrův „*Misanthrop*“ ... [Praha 1912, Sborník světové poesie sv. 108.] *Novina V*, str. 320, č. 10 z 12. IV. 1912. Bez podpisu.

† Max Burekhard. *Novina V*, str. 351—352, č. 11 z 26. IV. 1912. Bez podpisu.

Břetislav Foustka: *Ochrana dětství a mládeže*. (Zvláštní otisk z V. dílu „České politiky“.) [Praha 1912.] *Novina V*, str. 352, č. 11 z 26. IV. 1912. Bez podpisu. — Na Šaldovu narážku o „beletrii z nákladu Kamilly Neumannové nebo „Moderní bibliotéky““ reaguje v *Moderní revui* 1912, sv. XXV, str. 208—209 šifra K. [= Jiří Karásek ze Lvovic] invektivou „Kniha Foustkova ...“, v níž obviňuje Šaldovu přítelkyni a příspěvatelku *Noviny Růženu Svobodovou* z plagiátu: „Škoda, že beletrie, vycházející u pí Neumannové, dovede říci pí Svobodové více než kniha Foustkova! Aspoň beletrie Jiřího Karáska ze Lvovic mluví více k srdci pí Svobodové než sebekrásnější kniha onoho temperencláře.“ Jako příklad uvádí shody obrazů „hořcově modrý“ a „kadlub duše“ v povídce Svobodové „*Hodina pátá*“ v *Novině V* a svými „*Posvátnými ohni*“ a básní „*Chatterton*“ v *Květech* 1909 a snaží se „dokázat“, že Svobodová je na něm svými obrazy závislá. Z případu se rozvinula obšírná polemika. Karáskův projev vyvolal ironický feuilleton šifry M. [= Jiří Mahen] „*Hořec*“ v *Lidových novinách* 24. V. 1912, který výsměšně glossuje i Šaldův styl. Viktor Dyk ve feuilletonu „*Kapitola o hořci*“ v *Lumíru XL*, 1912, str. 378—380 pokládá Karáskovu poznámku za zbytečnou osobní insinuaci a za doklad poklesu polemik v Čechách. Karásek odpověděl odpůrcům článkem „*Kapitola k problému původnosti a napodobení*“ v *Moderní revui* 1912, sv. XXV, str. 228—236, kde odmítá názor, že jde o nepatrný spor o epitheta, i nařčení z osobní msty na R. Svobodové, kterou podle Karáskova názoru Šalda přeceňuje. Šalda reagoval na celou polemiku až po druhém Karáskově projevu nepodepsanou glossou „*Hořec*“ a „*Kadlub*“ čili zase jedna kapitola karáskovštiny“ (*Novina V*, str. 574—576, č. 18 z 9. VII. 1912). Glossu v našem svazku nepřetiskujeme; od Šaldy je v ní jen redakční úvod k dopisu neznámého autora: „Došel mne následující dopis, který jsem chtěl původně odložit, poněvadž Jiří Karásek je někdo, jehož jméno má být co nejméně pronášeno v slušné společnosti, a protože jsem se ustanovil od počátku tohoto ročníku netřísňiti jím a jeho druhem, Arnoštem Procházkou, stránky tohoto listu; uveřejňuji-li jej přece, činím to pro poučenou literární parvy české, jako úvod do literárního slabikáře, na němž říkati musí si ovšem ještě mnoho dospělých u nás.“ Dopis, který je po tomto úvodu otištěn, mluví o Karáskově polemice jako o řemesle „literárních trosečníků a bankrotářů“, kterým „nezbývá v literárním boji již zcela, ale zcela žádná zbraň“, a proto „sahají k prostředku pomlouvačů a klepačů ze řemesla“. Zesměšňuje Karáskovy důvody, že by Svobodová mohla „vykrádat“ jeho papírové, oťelé obrazy a že by je mohla svým neporozuměním kazit. Příkladem ze „*Zahrady irémské*“ dokazuje, že Svobodová použila slova „*kadlub*“ obrazně už před Karáskovou básní „*Chatterton*“, a že je tedy směšné stavět otázku plagiátu na ojedinělých, z celkového smyslu díla vytržených výrazech a obrazech.

Str. 96 — Robert Browning. *Novina V*, str. 381—382, č. 12 z 10. V. 1912. Bez podpisu. — *Článek Františka Lützowa* — *Lumír XXXIII*, 1905, str. 105 až 128; *Procházkův překlad dramatické básně „Na balkoně“* — knižně vyšel r. 1911 v „*Knihách dobrých autorů*“ K. Neumannové, předtím časopisecky v *Moderní re-*

vui 1909, sv. XXI, str. 71—77, 126—134, 174—185, 227—236 pod Procházkovým překladatelským pseudonymem Norbert Fomeš; *studie p. Chudobova* — „Robert Browning“, Novina V, č. 12 z 10. V. — č. 24 z 8. XI. 1912.

Str. 97 — *Spor o metodu románovou*. Novina V, str. 382—383, č. 12 z 10. V. 1912. Bez podpisu. — *Bergsonovec* — stoupenec reakční idealistické filosofie Henri Bergsona, založené na zdůrazňování irracionalismu a intuice, jehož cílem je zdiskreditovat možnost vědeckého poznání skutečnosti.

Str. 98 — *Jak se dnes soudí o i. zv. artismu slohovém*. Novina V, str. 383—384, č. 12 z 10. V. 1912. Bez podpisu. — „*Život Melanie*...“ — „*Vie de Melanie, bergère de la Salette, écrite par elle-même en 1900*“, Paris, Mercure de France 1911. Ke knize, jejíž vydání je výrazným projevem francouzského neokatolismu, napsal předmluvu katolický pamfletista Léon Bloy; *écriture artiste* — viz pozn. ke stati Jules Lemaître: Chateaubriand, zde na str. 353.

Poznámka k poznámce. Novina V, str. 384, č. 12 z 10. V. 1912. Bez podpisu. — Odpověď na „Poznámku bibliografickou“ v Přehledu X, str. 533, č. 32 z 3. V. 1912, kterou nepodepsaný autor reaguje na závěr Šaldovy glossy „Břetislav Foustka: Ochrana dětství a mládeže“ v Novině V, str. 352, č. 11 z 26. IV. 1912 (zde na str. 95—96). Jako důkaz proti Šaldovu tvrzení vypočítává řadu děl významných světových autorů, která v poslední době v obou sbírkách vyšla. Na Šaldovu odpověď reaguje v Moderní revui 1912, sv. XXV, str. 251 šifra K. [= Jiří Karásek ze Lvovic] drobnou glossou, v níž se zadostiučiněním připomíná Šaldovi „Poznámku bibliografickou“ v Přehledu a hodnotí jeho noticku „Poznámka k poznámce“ jako zřetelný ústup a porážku.

Str. 99 — *August Strindberg* ... Novina V, str. 414, č. 13 z 24. V. 1912. Bez podpisu.

Str. 100 — *Rabelais: Hrůzyplný život velkého Gargantuy, otce Pantagruelova, složený kdysi panem Alkofribasem, filosofem quintessence*. [Praha 1912.] Novina V, str. 414—415, č. 13 z 24. V. 1912. Bez podpisu.

Případ Siebenscheinův ... Novina V, str. 415—416, č. 13 z 24. V. 1912. Bez podpisu. — Šaldovo stanovisko k polemice, započaté článkem A. P. [= Arnošta Procházky] v Moderní revui 1912, sv. XXV, str. 156—159, „Referát o „Staviteli Solnessovi““. Autor v něm obviňuje divadelního kritika Noviny Hugo Siebenscheina, že v úvodu svého referátu (Novina V, str. 281—284, č. 9 z 23. III. 1912) převzal skoro doslova partii o protikladu francouzského a germánského dramatu z knihy Julia Baba „Wege zum Drama“ (Berlín 1906), aniž by odkázal na originál. V Novině V, str. 350, č. 11 z 26. IV. 1912 glossou „Panu Arnoštu Procházkoví ...“ vysvětluje Siebenschein převzetí pasáže z Baba „nemilým omylem“. Procházka odpoví v Moderní revui 1912, sv. XXV, str. 207—208 „Dokázal jsem v minulém čísle ...“ ukazuje zřetelně, že t. zv. Siebenscheinův případ byl jen záminkou k napadení Noviny i jejího redaktora Šaldy a k obnovení polemik mezi oběma listy. Procházka vyzývá přímo redakci Noviny, aby k případu zaujala stanovisko a nevydávala se v podezření, že stojí za Siebenscheinem a jeho „planou

obhajobou“. Svou výzvu dokládá nepodepsanou glossou agrárního Venkova (17. IV. 1912, str. 7) „List duševní kultury české“, která napadá Novinu za to, že světila divadelní referát „germanofilovi“ Siebenscheinovi. Mimo Moderní revui výsměšně reagovala na Siebenscheinovo vysvětlení nepodepsaná poznámka „Kritika s překážkami a maléry“ v Přehledu X, str. 553—554, č. 32 z 3. V. 1912. Na přítomnou Šaldovu obhajobu Siebenscheina odpověděl Procházka obšírnou polemikou v Moderní revui 1912, sv. XXV, str. 251—257 „Důkaz, který jsem podal ...“, podepsanou A. P. Na Šaldovy výtky k jeho překladu Browninga odpovídá tím, že na plných třech stránkách snáší chyby a nepřesnosti ze Šaldova překladu Hennequinových „Spisovatelů ve Francii zdomácnělých“ (Pelcl 1896). Mimo Procházku odpověděl v Moderní revui (totéž číslo, str. 235—236) ještě Jiří Karásek ze Lvovic závěrem svého článku „Kapitola problému původnosti a napodobení“, kde reaguje na Šaldovu výtku nepůvodnosti autorů kolem Moderní revue. Celá polemika se tak nakonec změnila z nepodstatné otázky Siebenscheinova „plagiátu“ v projev zásadního nepřátelství úpadkové skupiny Moderní revue k Šaldovi a jeho směru. — Str. 101: *Arnošt Procházka přeložil Browningovu báseň* — viz pozn. ke glosse „Robert Browning“, zde na str. 357—358; *Fr. Chudoba ukázal v III. čísle Noviny* — v kritice „Robert Browning: Na balkoně“ (roč. V, str. 88—94, č. 3 z 22. XII. 1911).

Str. 102 — *Francis Jammes: Les Géorgiques chrétiennes*. Nákladem Mercuru de France [Paris 1912]. Novina V, str. 543—544, č. 17 z 26. VII. 1912. Bez podpisu. — *Georgiky* — staroférické selské písně; *La Vie* — Život, francouzská revue katolicujícího směru; *any where out of the world* — kamkoli se světa.

Str. 103 — *Grafický kabinet Jana Štence*. Novina V, str. 544, č. 17 z 24. VII. 1912. Bez podpisu. — *Věnovaný Mazi Švabinskému* — „Katalog Maxe Švabinského“, Praha 1912. Obsahuje úvod K. B. Mádl a osm celostránkových reprodukcí.

Poslední dvojilý sešit (8./9.) Volných směrů ... [roč. XVI, 1912.] Novina V, str. 544, č. 17 z 24. VII. 1912. Bez podpisu. — *Stať Bohumila Kubišty* — „Nicolas Poussin“, str. 201—222.

Philobiblon ... Novina V, str. 576, č. 18 z 9. VIII. 1912. Bez podpisu. — První číslo časopisu vyšlo v červnu 1912; zanikl po dalším čísle v září t. r.

Str. 104 — *Boženy Němcové „Korespondence“*. Svazek I. Vybrala a k vydání upravila Marie Gebauerová. Nákladem J. Laichterovým, 1912. Novina V, str. 666 až 668, č. 21 z 27. IX. 1912. — Str. 105: *liguriánské misie* — redemptoristů, mužské kongregace katolické církve, která má misijní činnost ve svých hlavních úkolech.

Str. 106 — *V knihovně „Kytici“* ... Česká kultura I, str. 31, č. 1 ze 4. X. 1912. Bez podpisu. — Obě zmíněné knihy vyšly v r. 1912.

Herbert Eulenberg: Neue Bilder. [Berlín 1912.] Česká kultura I, str. 32, č. 1 ze 4. X. 1912. Bez podpisu.

Str. 107 — *Pan Jan Bor* ... Česká kultura I, str. 32, č. 1 ze 4. X. 1912. Bez podpisu. — Výbor Společnosti Národního divadla rozhodl přijmout na místo dramaturga dosavadního divadelního referenta Samostatnosti Jana Bora za dosa-

vadního dramaturga Otokara Fischera. Fischer byl jmenován po kritické anketě, uspořádané revui Přehled na podzim r. 1910, která odhalila nízkou úroveň repertoaru Národního divadla. Fischer, který měl jako dramaturg zaručit zvýšení umělecké úrovně repertoaru a zřetel k původní dramatické tvorbě, byl však pro rozpory s reakčním výborem Společnosti a s šéfem činohry Jaroslavem Kvapilem přinucen se místa vzdát a podal v červnu 1912 demisi.

Alexandr Mercereau: La littérature et les idées nouvelles. [Literatura a nové ideje.] Figuière 1912. Česká kultura I, str. 32, č. 1 z 4. X. 1912. Bez podpisu. — Šaldovo autorství doloženo pozdější polemikou s Josefem Kodíčkem v České kultuře II, str. 93, č. 5 z 5. XII. 1913, zde na str. 235—236.

Rousseau zavražděn Terezii Levasseurovou? Novina V, str. 702, č. 22 z 11. X. 1912. Bez podpisu. — *Grande Revue* — Velká revue, efemerní francouzská literární revue, vycházející před první světovou válkou.

Str. 108 — Viktor Dyk o Jaroslavu Vrchlickém r. 1903 a r. 1912. Novina V, str. 702—704, č. 22 z 11. X. 1912. Podepsáno F. X. Š. — Reakce na Dykův článek „Jaroslav Vrchlický“ v Lumíru XL, str. 523—526, č. 11 z 20. IX. 1912, odsuzující poměr kritiky devadesátých let k Vrchlickému.

Str. 110 — Teréza Nováková: Ze ženského hnutí. [Praha 1912.] Česká kultura I, str. 63—64, č. 2 z 18. X. 1912. Podepsáno F. X. Š.

„Anglická knihovna“ *Ottova* ... Česká kultura I, str. 64, č. 2 z 18. X. 1912. Podepsáno F. X. Š. — „Anglická knihovna“ vycházela u J. Otty v letech 1899—1913. — *Nebouzili à la Vilém Mrštík* — v článku „Anglická knihovna“, Lumír XXVII, 1898, str. 22—23, č. 1, z 20. IX. 1898, kde u příležitosti vydání Dickensova „Klubu Pickwicků“ v Ottově „Světové knihovně“ volal po založení zvláštní knižnice anglického románu, který by se stal hlavně svým uměním humoru české literatuře školou. Str. 111: *práce Ouidiny* — Marie Louise Ouida da la Ramée (1839—1908), anglo-francouzská spisovatelka brakových fantastických románů.

Str. 111 — Ke slati „O duchovém podkladu moderní doby“. Česká kultura I, str. 64, č. 2 z 18. X. 1912. Podepsáno F. X. Š. — Glossa, která je výrazným dokladem Šaldova vystupňovaného idealismu předválečných let, polemicky upozorňuje na studii malíře Bohumila Kubišty, otištěnou v téže čísle České kultury na str. 52—56. Kubišta v ní řeší otázku příčin stylové jednoty umění a považuje za ideový základ současné tvorby odklon od „principu theistického k principu atheistickému“.

Str. 111 — Jaroslava Vrchlického „Prodáváče bibli“. Česká kultura I, str. 95, č. 3 z 31. X. 1912. Podepsáno F. X. Š. — *Redakce pošumavského listu* — Šumavana v Klatovech r. 1912. Původně vyšla povídka v téže listě r. 1873, č. 1—13.

Str. 112 — Styl a člověk. Česká kultura I, str. 95—96, č. 3 z 31. X. 1912. Bez podpisu. — *V Osvětě č. 10, str. 724* — roč. XLII z r. 1912.

Jaroslav Vlček: Několik kapitolek z dějin naší slovesnosti a Nové kapitoly z dějin literatury české. [Praha 1912.] Česká kultura I, str. 122, č. 4 z 15. XI. 1912. Podepsáno F. X. Š.

Str. 113 — Edvard Bém: Černá a zlatá. Prózy a scény. [Roudnice nad Labem 1912.] Česká kultura I, str. 123, č. 4 z 15. XI. 1912. Podepsáno F. X. Š.

Jaroslav Vrchlický a kritika literární. Česká kultura I, str. 125 až 127, č. 4 z 15. XI. 1912. Podepsáno F. X. Š. — Druhou částí článku polemizuje Šalda se statí F. V. K. [= F. V. Krejčího] „Jaroslav Vrchlický a kritika“ v Akademii XVII, 1913, str. 47—48. Krejčí v něm reaguje na články Viktora Dyka „Obětovaní“ v Samostatnosti (10. IX. 1912, str. 1) a „Vrchlický mládeži“ v Lumíru XL, str. 283—285, č. 6 z 10. III. 1912, které svou sentimentalitou skreslují poměr mezi Vrchlickým a kritikou devadesátých let tak, že dělá z básníka bezmocnou obět mladých kritiků. Mimo to polemizuje Krejčí se Šaldovým článkem „Viktor Dyk o Jaroslavu Vrchlickém r. 1903 a r. 1912“ v Novině V, str. 702—704, č. 22 z 11. X. 1912, zde na str. 108—110. Oproti Šaldovu názoru o Vrchlického ctitelích mezi mladými se Krejčí domnívá, „že kritikové, vyslovující o Vrchlickém zcela otevřeně své mínění, třebaže je jich bylo jen několik, ovládli téměř úplně smýšlení mládeže“. Krejčí vytýká Šaldovi, že ho neuvádí mezi důslednými kritiky Vrchlického, ačkoliv se stavěl otevřeně a zásadně proti Vrchlického divadelním hrám, a končí obhajobou svého „podílu na kritické práci let devadesátých“. — Str. 114: *dvojitě číslo Středů* — č. 22—23 ze dne 30. X. 1912, roč. I. Str. 115: *k známému článku p. Hilbertovu* — feuilleton Jaroslava Hilberta „Vrchlický-foot-ball“ ve Volných směrech I, str. 41—42, č. 1 z listopadu 1896, v němž se autor demagogicky obořil na kritiky Vrchlického pro jejich „surovost“ a vytýkal jim, že se stalo „nejmilejší zábavou našich estetických metařů kopnout si časem po Vrchlickém“.

Str. 116 — „Formou nejmenší námahy“. Česká kultura I, str. 127—128, č. 4 z 15. XI. 1912. Podepsáno F. X. Š. — Pravděpodobně reakce na nakladatelský prospekt populárně vědeckého sešitového vlastivědného díla „Za domovem“, jehož první vydání vycházelo v uspořádání B. Bauše, K. Rožka a A. Weniga v nakladatelství F. Topiče od r. 1912.

Mikuláš Aleš dovršil 18. listopadu šedesátý rok ... Česká kultura I, str. 157, č. 5 z 6. XII. 1912. Podepsáno F. X. Š. — Str. 117: *Karel Mádl vydal* — monografii „M. Aleš“, „Zlatoroh“ č. 14—15, Praha 1912; *Frant. Žákavec* — „Knižka o Alšovi“, Praha 1912.

Str. 117 — Teréza Nováková zemřela ... Česká kultura I, str. 157—158, č. 5 z 6. XII. 1912. Podepsáno F. X. Š. — *Stať v hlavní části našeho listu* — F. X. Šalda: Románové dílo Terézy Novákové, totéž číslo, str. 145—150. Knižně otištěna r. 1913 v „Duši a díle“. Str. 118: „Ze ženského hnutí“ — Šalda o knize psal v České kultuře I, str. 63—64, č. 2 z 18. X. 1912, zde na str. 110; *studie Novákové „Genialita citu“* — Přehled XI, str. 16—17, 33—36, 51—53, č. 1—3 z 27. IX.—11. X. 1912. Obsahem jsou úvahy o ženském hnutí a jeho dějinách.

Str. 118 — Prof. Emanuel Peroutka zemřel ... Česká kultura I, str. 158, č. 5 z 6. XII. 1912. Podepsáno F. X. Š. — *Ve IV. ročníku Noviny* — studie „Knossos“, str. 616—619, 662—665; *ve Filologických listech* — „Studie o císaři Juliánovi“, roč. XXIX, 1902, str. 1—19, 105—121, 185—219, 337—371, 441—475; *v Novině* — „O Platonově státě“, roč. IV, str. 456—461, 489—493, 521—525, 545 až 550.

Fráňa Šrámek: Flammen. Deutsche Übertragung von Otto Pick — Prag. Ernst Rowohlt Verlag. Leipzig 1913. Česká kultura I, str. 185—186, č. 6 z 20. XII. 1912. Podepsáno F. X. Š. — *Knihovnu německých překladů* — „Slavische Roman-Bibliothek“, vycházející v letech 1904—1911 v nakladatelství J. Otty.

Str 119 — *Myšlenky a aforismy Tilschovy.* Česká kultura I, str. 191, č. 6 z 20. XII. 1912. Podepsáno F. X. Š. — Ukázky z pozůstalosti prof. Emanuela Tilsche byly otištěny v Lumíru XLI, str. 49—53, č. 2 z 15. XI. 1912 pod titulem „Aforismy a myšlenky“; pod čarou byly doprovozeny redakční poznámkou, oznamující, že budou vydány knižně, a vyzvedající jejich autora jako „vynikajícího právníka, člověka vzácné ušlechtilosti, ale i hlubokého a svérázného myslitele“. — *Vážné týdeníky české* — Přehled XI, str. 162, č. 9 z 22. XI. 1912, kde bylo komentováno otištění aforismů v Lumíru nepodepsanou glossou „Tilshův odkaz české inteligenci“; její autor (podle přiznání v Přehledu XI, str. 315, č. 182 z 24. I. 1913 doc. E. Svoboda) přeceňuje Tilshův filosofický význam a hodnotí ho jako „velikého, geniálního myslitele“.

Aféra dvořákovská. Česká kultura I, str. 191—192, č. 6 z 20. XII. 1912. Podepsáno F. X. Š. — Příspěvkem Šalda zasahuje do bojů mezi t. zv. dvořákovci a okruhem hudebního časopisu Smetana v čele se Zdeňkem Nejedlým. Přívržencům dvořákovské strany (Kovařovic, Suk, Talich, Ondříček a j.) byl jejich jednostranný kult Dvořáka v podstatě maskou k tažení proti nejpokrokovější, smetanovské tradici v české hudbě, reprezentované vědeckým a kritickým dílem Zdeňka Nejedlého. Polemiky, které se vlekou celý půlrok (do konce května 1913) hlavně na stránkách časopisů Smetana a orgánu dvořákovců Hudební revui, byly zahájeny „Protestem“ v denních listech 15. XII. 1912, v němž jedenatřicet hudebníků-přívrženců dvořákovské strany podrážděně vystoupilo proti časopisu Smetana, vedenému Z. Nejedlým, pro jeho „soustavný boj proti Dvořákovi“, který pokládá za projev „fanatické zaujatosti“ a protestují proto proti „hrubému a nízkému tónu, jímž dovolují si mluvit lidé nezralí a nevychovaní o mistru významu světového“. Protest si vzal za záminku jednak referáty Josefa Bartoše ve druhém ročníku Smetany, které bojovaly proti přeceňování Dvořákova významu na úkor významu Smetanova, a jeho studii „O Dvořákově hudbě komorní“ ve třetím ročníku téhož časopisu, jednak stať Vladimíra Helferta „Vice Dvořáka“ v České kultuře I, str. 114—118, č. 4 z 15. XII. 1912, upozorňující na nebezpečí hesla dvořákovců, pod jehož záminkou se zatlačuje do pozadí Fibich a moderní česká hudba (Foerster, Ostrčil). Týž den jako „Protest“ vyšel v denních listech i „Projev Františka Ondříčka“, „komorního virtuosa“, vyzývavě útočící na okruh Smetany a odvolávající se demagogicky proti Dvořákovým kritikům k národnímu citění veřejnosti, která by „měla vystoupiti proti tomuto bezpříkladnému jednání“. Dvořák se provinil jedině tím, „že byl Čech“. Šaldův příspěvek, vyvolaný hlavně pobouřením nad demagogickým tónem obou projevů, znamenal objektivně pomoc a posilu straně Nejedlého, třeba se mu nepodařilo vystihnout zásadní ráz sporu. Proto byl také celý doslovně přetištěn v časopise Smetana III, str. 106—107 v rubrice Boj o Dvořáka. V téže čísle České kultury jako Šaldova glossa vyšel na str. 186 až 188 článek jejího druhého redaktora Zdeňka Nejedlého „Boj“ proti Ant. Dvořákovi“, zásadně rozebírající úlohu dvořákovského „kultu“ v současné situaci české

hudby. Str. 120: *po aféře Hádkové a Šimáčkové* — boje kolem Macharova mylného článku ze říjnového čísla Naší doby 1894, odmítajícího Hádkův básnický význam, a polemiky z r. 1895 o t. zv. „škrtačí aféře“ M. A. Šimáčka, vedené Šaldou v Rozhledech (Kritické projevy II, str. 335—357) a Šimáčkem ve Světozoru. Šimáček byl tehdy nařčen, že jako redaktor Světozoru opravuje a škrtačí bez dovolení v pracích mladých autorů (hlavně A. Sovy a V. Mrštíka), které otiskuje. Šalda naráží na to, že v obou případech vystoupila také část českých umělců s kolektivní akcí: v případě Hádkově z několika stran se snahou umlčet Machara František Zákrejs, Václav Vlček, Ferdinand Schulz, Jaroslav Vrchlický a Eliška Krásnohorská, v jejíchž účasti na polemikách proti Macharovi a ve smyslu jejich obhajoby Hála jsou však podstatně rozdíly; ve „škrtačí aféře“ celkem 66 nejrozumnějších spisovatelů blízkých Šimáčkovi s „Prohlášením“ (Světozor XXIX, str. 250, 5. IV. 1895) o plné důvěře a spokojenosti s jeho redakční praxí; bitva u Farsala — r. 48 př. n. l., v níž Caesar na hlavu porazil svého soupeře Pompeia a přiblížil se tak samovládcovství v Římě.

1913

Str. 123 — *Mikuláš Aleš.* Česká kultura I, str. 321—324, 369—372 a 404—406, č. 11 ze 7. III., č. 12 ze 21. III. a č. 13 ze 4. IV. 1913. — Str. 124: *faculté maîtresse* — určující vlna, vládnoucí tendence doby nebo prostředí (termín francouzského theoretika a historika umění Hippolyta Taina). Str. 125: *ze školy nazarensko-fährichovské* — malířů idealisujících náboženských obrazů vídeňské školy Josefa Führicha (1800—1876), Berglerova žáka v Praze, romantického kreslíře náboženských kartonů a fresek.

Str. 137 — *Dr J. V. Novák a Dr Arne Novák: Přehledné dějiny české literatury od nejstarších dob až po naše dny.* Vydání druhé, přepracované a rozšířené. [Olomouc 1913.] Česká kultura I, str. 347—349, č. 11 ze 7. III. 1913. — *Nezdvořilosti a hrubosti ... po ... prvním vydání* — [především feuilleton Fr. Ad. Šuberta „Divadelní legenda o věrku“ v Národní politice 11. II. 1910, str. 1—3, vytykající Novákovi nepravdivosti ve vylíčení Šubertovy éry na Národním divadle, dále kritika Františka Šekaniny „Arne Novákovy nové literární dějiny“ v Národní politice 2. II. 1910, str. 1 přílohy, odmítající hlavně Novákovy soudy o druhořadých autorech kolem časopisu Zvon, a článek pseudonymu Petr Šavel ve Zvonu 14. I. 1910, str. 235—236, vypočítávající jednak Novákovy chyby v údajích, jednak úmyslné křivení a zamlčování faktů.

Str. 141 — *Adolf Veselý: Kniha interieurů a Kniha lásky.* [Praha a Moravská Ostrava 1913.] Česká kultura I, str. 407—409, č. 13 ze 4. IV. 1913. — Str. 144: „*Taedium vitae*“ — Hnus ze života.

Str. 147 — *Román kritikův: F. V. Krejčího „Červenec“.* [Praha 1913.] Česká kultura I, str. 533—537, č. 17 z 6. VI. 1913. — *Šablonovitě stanovisko zaujal i pan F. V. Krejčí* — narážka na jeho kritiku Šaldovy knihy „Život ironický a jiné

povídky“ (II. příloha Práva lidu 4. VIII. 1912, podepsáno šifrou K.), v níž vytýká Šaldovu hrdinovi Varjanovi, že nepůsobí „dojem konkrétního člověka“, ale „zůstává jen bledým dojmem z esejí“. Dále vyslovuje Krejčí názor, že v beletristickém díle Šaldově „vyčítujeme stále přece jen kritiku, ideologa, ducha, jenž nebasní z pustoty srdce, nýbrž z inspirace poznání. On na počátku a především ví; ví jaký má být román, jaká novela, jaká orientální bajka a toto vědění vede jeho básnickou vůli. Cítím všude vědomost, jeho umělecké chtění...“

Str. 153 — *Básnický typ Gustava Flauberta*. Česká kultura II, str. 5—8 a str. 32 až 34, č. 1 z 3. X. a č. 2 ze 17. X. 1913. — Knižně otištěno jako předmluva k Flaubertově „Salambo“ v překladu Jaroslavy Votrubové-Veselé, Spisy G. Flauberta sv. I, Praha [1921], str. I—XIV. Přetisk je proveden téměř beze změn i s některými chybami. Kromě nevýznamných změn v pravopise a ojedinělých drobných úprav stylistických týkají se všechny změny časových narázek na Karla Čapka. Tak vynechává přetisk větu ze str. 155: „I u nás přihlásil se před nedávnem k tomuto kritickému bludu p. Karel Čapek ve stati o Flaubertově „Paní Bovaryové“ v Přehledě 23. května a formuloval svůj kritický blud slovy pro něj typickými...“ a upravuje v následujících větách ze str. 155 a 156: „a důsledně opakuje pak p. Čapek všechna nedorozumění a všechny bludy“ > „a důsledně opakuji se u nás všechna nedorozumění a všechny bludy“ a „Pan Čapek břeve ve svém podceňujícím soudu prostředky Flaubertovy za jeho cíl“ > „V podceňujícím soudu, který zabloudil i k nám, jsou brány prostředky Flaubertovy za jeho cíl“. — „Autour de Flaubert“ — Okolo Flauberta. Str. 154: *empoisonneur d' éloges* — travič chválou; „Le Génie de Flaubert“ — Genius Flaubertův; p. Karel Čapek ve stati o Flaubertově „Paní Bovaryové“ — Přehled XI, str. 583—584; Str. 156: *rabetaisouský* — bujný, volný (podle francouzského spisovatele XVI. stol. François Rabelaise, autora satirického románu „Gargantua a Pantagruel“). Str. 158: *La bêtise consiste à vouloir conclure* — hloupost záleží ve snaze soudit; Str. 162: *én kai πᾶν* — hen kai pan, jedno a všechno.

Str. 164 — Viktor Dyk: *Zmoudření Dona Quijota*. Tragedie o pěti aktech. V Praze 1913. „Nákladem Spolku českých bibliofilů“ v úpravě V. H. Brunnerové. Česká kultura II, str. 35—37, č. 2 ze 17. X. 1913. — Str. 168: *Hilaria* z „Konce Hackenschmidova“ — rozbořem postavy se Šalda zabýval v referátu o knize (Volné směry IX, 1905, str. 256—267, Kritické projevy VI, str. 19—33).

Str. 171 — Claude Farrère: *Bitva*. Přeložila Helena Malířová. Nákladem „Masenovým“ 1913. Česká kultura I, str. 221—222, č. 7 z 3. I. 1913. Podepsáno F. X. Š.

Str. 172 — Vojnovičové „Smrti matky Jugovičů“... Česká kultura I, str. 222 až 223, č. 7 z 3. I. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Premiéra dramatu byla 6. XII. 1912 na Národním divadle v režii Jaroslava Kvapila s Růženou Naskovou v titulní roli. Ohlas hry byl částečně podmíněn uvedením v době balkánské války a obsahoval zřetelné tóny přátelství a solidarity s bojujícími Jihoslovany. — *Nejslabší*... jest druhý akt — Šalda polemizuje s názorem divadelního referenta šifry T. [= Václav Tille] v Národních listech 8. XII. 1912, str. 1—2, který pokládá

druhý akt za „dramaticky chabý, přes to, že spoléhá na silné zevní účinky“. Šaldovo tvrzení, že se negativní hodnocení druhého aktu opakuje i u většiny „kritiky revuální“, však neodpovídá přesně skutečnosti. Řada revui (Přehled, Česká revue, Divadlo, Moderní revue) vytýká sice hře nedostatek pravé dramatickosti a převahu epických prvků; za nejtypičtější pro tyto vady však nepokládá druhé dějství, ale závěrečné dějství třetí. Pokud se v kritikách vyskytuje negativní soud o druhém aktu, týká se pouze jeho hereckého provedení. (Viz na př. Lumír XLI, str. 138, č. 3 z prosince 1912.)

Umělecké poklady Čech. Řídí Z. Wirth. Vydává J. Štenc. Svazek I., sešit 1. [Praha 1913.] — Česká kultura I, str. 223, č. 7. z 3. I. 1913. Podepsáno F. X. Š.

Str. 173 — *Tragika Anatola France*. Česká kultura I, str. 224, č. 7 z 3. I. 1913. Podepsáno F. X. Š. — „Les Dieux ont soif“ — Bohové žízní.

Marie Votrubová-Haunerová: *Srdce, o člověku mluví mně!* [Praha 1912.] Česká kultura I, str. 251, č. 8 ze 17. I. 1913. Podepsáno F. X. Š.

Str. 174 — *Myšlenky a aforismy Tilschovy (II.)*. Česká kultura I, str. 255, č. 8 ze 17. I. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Odpověď nepodepsané glosse „Kritická ložalka“ (Přehled XI, str. 261—262, č. 15 z 3. I. 1913), kterou reaguje její autor (podle prohlášení v Přehledu XI, str. 315, č. 18 z 24. I. 1913 doc. Emil Svoboda) na Šaldovu poznámku „Myšlenky a aforismy Tilschovy“ v České kultuře I, str. 191, č. 6 z 20. XII. 1912, zde na str. 119. Svoboda odmítá Šaldovu kritiku jako předčasnou, „panský povznesenou a stejně paušální jako nespravedlivou“. — *Nekritické hyperboly v Přehledě* — roč. XI, str. 162, č. 9 z 22. XI. 1912, viz pozn. ke glosse „Myšlenky a aforismy Tilschovy“ na str. 362.

André Suarès. Česká kultura I, str. 255—256, č. 8 ze 17. I. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Upozornění na překlad essaye „Sloužití“ v téže čísle časopisu, str. 225—229. — „Voici l'homme“ — Zde člověk; „Sur la vie“ — Nad životem.

Str. 175 — *Umění a náboženství*. Česká kultura I, str. 256, č. 8 ze 17. I. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Polemická odpověď A. U. [= Antonínu Uhlířovi] na jeho glossu „Theologie a umění“ v Hlídce Času z 8. I. 1913, str. 6. Uhlíř v ní odmítá „vysloveně theistické credo pana F. X. Šaldy“, vyjádřené v poznámce „Ke stati O duchovém podkladu moderní doby“ v České kultuře I, str. 64, č. 2 z 18. X. 1912 (zde na str. 111); dnešní idealismus, jehož typy jsou Uhlířovi Eucken, Bergson a j., nepotřebuje už terminologie klasického náboženského idealismu, které používá Šalda, a která „při dnešním stavu teorií noetických je rozhodně anachronismem i v oboru spekulací uměleckých“.

Str. 176 — *Nové souborné vydání básnických spisů Jaroslava Vrchlického*... Česká kultura I, str. 287, č. 9 ze 7. II. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Vydání začalo vycházet r. 1913 svazkem „Z hlubin“ s monografickou životopisnou studií Jana Voborníka. — *Historie Sebraných spisů Nerudových* — vycházely nejprve péčí Ignáta Herrmanna u F. Topiče od r. 1892 do r. 1904, kdy vyšlo celkem 13 svazků. Roku 1907 bylo vydávání obnoveno za redakce Ignáta Herrmanna, Ladislava Quise a Karla Rožka a zahájeno reedicí opravených svazků; *zásluhou*...

p. Rožkovou — Karel Rožek, jeden ze tří spolupracovníků Spisů, byl později při nových svazcích XVII—XXXIII z let 1911—1915 uveden jako jediný redaktor. Zásahu o zvýšení úrovně nových redakcí starých svazků mu Šalda přičítá neprávem; po vydavatelské stránce jsou nejhodnotnější svazky připravené Herrmannem, kdežto svazky Rožkovy neodpovídají ani soudobému stavu ediční techniky.

Str. 177 — *Výstava žaponského dřevorytu ...* Česká kultura I, str. 287—288, č. 9 ze 7. II. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Výstava byla otevřena v lednu 1913. — *Jeho přednáška* — projev Sigismunda Boušky při otevření výstavy; *Volné směry japonského umění* — samostatné číslo 8 roč. XII z r. 1908, obsahující řadu reprodukcí historického i soudobého japonského výtvarnictví a větší stať Adolfa Hofbauera „Žaponské umění“ (str. 281—356).

Česká epika. [Praž 1912.] Česká kultura I, str. 288, č. 9 ze 7. II. 1913. Podepsáno F. X. Š. — „Česká lyra“, obsahující výbor z poesie lyrické, vyšla v Praze 1911.

Myšlenky a aforismy Tilschovy (III.). Česká kultura I, str. 288, č. 9 ze 7. II. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Ukončení polemiky o aforismy zemřelého prof. Em. Tilsche. Šalda reaguje na feuilleton Viktora Dyka „Úpadek polemiky“ v Lumiru XLI, str. 182—185, č. 4 z 18. I. 1913, v němž se Dyk pokouší vykládat Šaldovo stanovisko „zufivostí souseda konkurenta“, jehož „krámek ... nechce prosperovat“ a jehož „počinání je prostě trapné a nevhodné“. Současně odpovídá Šalda glosse „Kritická lokálka“ v Přehledu XI, str. 315, č. 18 z 24. I. 1913, již se doc. Emil Svoboda přihlásil k autorství předchozích poznámek k Tilschovým aforismům v Přehledu XI, str. 162, č. 9 z 22. XI. 1912 a str. 261—262, č. 15 z 3. I. 1913 s prohlášením, „že neodpovím na polemiku p. Šaldovu ..., protože polemika tato je zčásti nevkusným produktem snahy o snížení objektivní hodnoty projevu odporcovci, zčásti vytyčkou, jejíž marnost prohlédne každý, kdo se nenechá oslepit laciným leskem slov“. — Str. 178: *tartuffství* — pokrytectví (podle hrdiny stejnojmenné Molièrovy komedie Tartuffa, typu pokryteckého svatouška); *Le vieux diable se fait hermite* — dosl. Starý ďábel se stává poustevníkem, rčení ve smyslu přísloví Pytlák nejlepším hajným.

Str. 178 — *M. A. Šimáček zemřel ...* Česká kultura I, str. 318—319, č. 10 z 21. II. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Se Šimáčkovým dílem se Šalda vyrovnával už v počátcích své kritické činnosti v devadesátých letech, kdy se svými referáty snažil usměrnit tehdejší Šimáčkovu významu. První Šaldova kritika Šimáčka je o dramatu „Jiný vzduch“ (Rozhledy III, str. 280—286 a str. 329—333, č. 5 z února a č. 6 z března 1894; Kritické projevy II, str. 15—31); pro Šaldovo v podstatě pokrokové stanovisko v letech devadesátých je důležitá kritika povídky „Chamradina“ (Literární listy XVIII, str. 10—15, č. 1 z 1. XI. 1896; Kritické projevy III, str. 144—155). Poslední Šaldova recenze je o Šimáčkově povídce „První služka“; kritizuje žánrovitost, sentimentálnost, anekdotičnost povídky a „malost“ Šimáčkova pohledu na skutečnost. (Literární listy XX, str. 129—130, č. 8 z 16. II. 1899; Kritické projevy IV, str. 268—270). — Str. 179: *docteur ès sciences psychologiques* — doktor psychologických věd.

Str. 180 — *Hebblova „Judita“ a Národní divadlo*. — Česká kultura I, str. 319 až

320, č. 10 z 21. II. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Touto poznámkou zasáhl Šalda do aféry kolem příprav „Judity“ na Národním divadle v režii Jaroslava Kvapila. Hra byla ohlašována zprávami v denním tisku od začátku ledna jako nejbližší novinka činohry, „k jejímuž scénování pozván byl režisér divadla Am Nollendorfpplatz v Berlíně p. Frant. Zavřel“ (Národní listy 12. I. 1913, str. 5). Od 29. I. 1913 však už zmínky o přípravách „Judity“ přestávají. Dne 9. II. 1913 přinesly denní listy oficiální zprávu ze správního výboru Společnosti Národního divadla, který se na schůzi 31. I. 1913 rozhodl „většinou hlasů, aby první české představení Hebblovy „Judity“, chystané ředitelstvím na druhou polovici února, bylo vzato prozatím z programu, a to z příčin nikoli uměleckých, nýbrž národních“. Správní výbor tím kapituloval před štvavou kampaní, vedenou od 4. I. 1913 pražským pokoutním týdeníkem reakčního maloměstáctva Nájemník (vydavatelka Marie Veselá, redaktor Josef Bubeníček). Divadelním poměrům v Praze věnoval Nájemník v každém čísle rozsáhlou přílohu Divadelní táčky; v ní útočí proti Národnímu divadlu a Jaroslavu Kvapilovi za úmysl uvést na program „zavilého nepřitele národa českého“ Hebbla. Kampaň se stupňuje až k demagogickému odvolávání na „národní hrdost“ veřejnosti. Odvolání komentoval Nájemník s vítězným zadostiučiněním; jeho šovinistické stanovisko přejala z pražských listů ještě Národní politika ve štvavém feuilletonu proti Jaroslavu Kvapilovi 9. II. 1913. Ostatní denní listy (na př. Národní listy, České slovo, Samostatnost a j.) i revue (Přehled) z odporu k vyslovené reakční, hrubé a demagogické kampani Nájemníka vesměs vytýkaly správě Národního divadla, že ustoupila před terorem obskurního tisku, ač přece už před jeho kampaní musela vědět o Hebblově protislovanském stanovisku. — „*An Seine Majestät König Wilhelm I. von Preussen*“ — Jeho Veličenstvu Vilémovi, králi pruskému, Hebblova protislovanská báseň z r. 1861, které se dovolával Nájemník.

Str. 181 — *České noviny a česká literatura*. Česká kultura I, str. 351—352, č. 11 ze 7. III. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Na uvedený Šaldův článek odpověděly Národní listy nepodepsanou lokálkou „Teprve z České kultury ...“ 9. III. 1913, str. 4, v níž vyslovují podiv nad Šaldovým výkladem příčin Novákova odchodu, které ve skutečnosti „jsou naprosto jiného druhu a takové povahy, že s motivy literární uměleckými nemají pranic činiti“. Vedle Národních listů reagoval na Šaldovu poznámku Jan Herben (J. H.) v Čase 15. III. 1913, str. 2—3 článkem „Noviny a literatura“. Herben vytýká Národním listům, že měly Nováka mezi spolupracovníky jen proto, aby na odív stavěly svou „kulturnost“; na druhé straně však obviňuje hlavně Nováka, že sloužil svým spolupracovníctvím „veřejné lži“ mladočeské strany; dále odmítá Šaldovo zobecnění Novákova případu na celé české novinářské poměry a obviňuje skrytě mladší literáty a hlavně samotného Šaldu z toho, že jsou na situaci sami vinní svým smířlivým poměrem k mladočechům a tím, že se dokonce dali po roce 1910 získat „za niklák“ od Karla Kramáře ke spolupracovníctví v jeho listě.

Herbenovi odpověděl Šalda polemickou statí:

Str. 182 — *České noviny a česká literatura (II.)*. Česká kultura I, str. 382—384, č. 12 z 21. III. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Stať je vlastně dovětkem k poznámce

Arne Nováka „Kritikovo posláni kritikovi“ v témže čísle České kultury, str. 381 až 382, již Novák reaguje na zmíněnou nepodepsanou lokálku Národních listů z 9. III. 1913 a na její výzvu ironicky vysvětluje důvody svého rozchodu s Národními listy. V dalším zesměšňuje Herbenův názor z uvedeného feuilletonu v Čase 15. III. 1913 o tom, že by si Národní listy a Kramář mohly koupit jeho mínění. — *Znamení prosperující deník* — Národní politika, která r. 1913 v nedělní příloze přetiskovala na př. básně ze starých sbírek Nerudových, Šolcových, Quisových a pod. Str. 183: *od agrárního deníku pražského* — Venkova, kde proti Šaldovi psal štvavě r. 1907 Jean Rowalski (viz Kritické projevy VI, str. 240 a pozn.); *Schaffe, Künstler, rede nicht!* — správně Bilde, ..., verš z Goethova motto „Epigrammatisch“ z cyklu „Kunst“ z r. 1815 (př. Ot. Fischera: Tvoř, uměle, nepovídej); *Dr H. vytýká Nár. listům* — ve feuilletonu Času 15. III. 1913, str. 2; *G. W.* — šifra Gustava Wintara (nar. 1889), sociálně demokratického publicisty. Str. 186: *ze sloupku Času* — proti Šaldovu přispěvatelství do Národních listů, kam psal od 4. VI. 1911 své feuilletony z italské cesty, vystoupil úvodník šifry T. K. v Čase 25. VI. 1911, str. 1, který obviňuje nejmenovaného Šalda ze zjištění a z touhy po kariéře za pomoci všemocného Kramáře.

Pokračováním polemiky s Časem je i stať:

Str. 185 — *České noviny a česká literatura* (III.). Česká kultura I, str. 413—415, č. 13 ze 14. IV. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Odpověď na feuilleton „Národní kázání“ šifry -li- v Čase 16. II. 1913, str. 2—3. Autor feuilletonu vychází ze Šaldova tvrzení ve stati „České noviny a česká literatura“ (Česká kultura I, str. 351—352, č. 11 ze 7. III. 1913, zde na str. 181—182) o počeňování umělce v současné české společnosti a dospívá k názoru, že si to spisovatelé zavinili sami tím, že se odtrhli od společnosti a „vytvářejí v národě samostatnou kastu, jsou subjektivisté bez zájmu o realitu, opovrhují ji jako všednost“. Z tohoto důvodu pokládá autor všechnu moderní českou literaturu za naprosto bezcennou, neschopnou a zbytečnou. — *Beau Marchais* — slovní hříčka, doslova: dobrá koupě.

Str. 186 — *Různým adresám*. Česká kultura I, str. 415—416, č. 13 z 4. IV. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Především odpověď Janu Herbenovi, který v nepodepsané notici „Kam směřujeme?“ (Besedy Času XVII, str. 104, č. 13 z 28. III. 1913) upozorňoval na to, že Šaldův současný poměr k náboženství si pochvaluje klerikál P. Dostál-Lutinov ve svém časopise Archa jako jeden z projevů soudobé „katolické renesance“ v české kultuře. V závěru pokládá Herben toto nebezpečí posílení katolicismu za zcela reálné a za jeho další projev má postavení Maudrova pomníku Julii Zeyerovi v Chotkových sadech, zatím co protikřesťanský Neruda nadále na pomník čeká. — *Ačkoliv jsem již v 8. č. České kultury protestoval* — v poznámce „Umění a náboženství“, roč. I, str. 256, č. 8 ze 17. I. 1913, zde na str. 175—176; *P. Dostál-Lutinovi zalíbilo se* — v článku „Katolická moderna“, Archa I, str. 85—86, č. 4 z 3. III. 1913; *mou přednášku o Claudelovi* — na prvním literárním večeru redakčního kruhu Snahy dne 10. II. 1913 v Grégrově síni Obecního domu. Stručný obsah známe podle nepodepsaného referátu v Národních listech 11. II. 1913, str. 3. Str. 187: *do „Zpěvů pátých“* — Šalda o nich napsal dva rozsáhlé referáty u příležitosti jejich prvního vydání v Sebraných spisech roku 1896 (Literární

listy XVIII, str. 119—120, č. 7 z 1. II. 1897 a Čas XI, str. 19—23, č. 2 z 9. I. 1897; Kritické projevy III, str. 173—193); *slovo o p. Alfredu Fuchsovi* — Šalda reaguje na útok proti A. Fuchsovi v nepodepsaném článku „Kulturní odpadky“, který citoval Herben z týdeníku „Volné myšlenky“ Neruda (8. III. 1913, str. 5—6). Alfred Fuchs měl v České kultuře I několik příspěvků idealisticko-náboženského rázu, z nichž hlavní jsou studie „Náboženství syntheses“ v č. 7—10 a „G. K. Chesterton“ v č. 13.

Str. 188 — *Několik časových citátů z Jana Nerudy*. Česká kultura I, str. 447 až 448, č. 14 z 18. IV. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Stať ze seriálu polemik s Janem Herbenem a Časem, vyprovokovaná hlavně thesemi feuilletonisty -li- v Čase 16. III. 1913 („Národní kázání“) o službě české literatury společnosti (viz zde pozn. na str. 368). Šaldovo vypjaté zdůrazňování společenské nezainteresovanosti, nestranickosti a vysoké uměleckosti literatury je tu reakcí na zdánlivě správné pojetí vztahu literatury a národní společnosti, hlášeného Časem, které však ve skutečnosti v sobě skrývá moralismus, nedostatek smyslu pro umění a tendenčnost, chápanou úzce jako přímou podporu realistické politiky. S ideovým základem polemiky se blíže vyrovnáváme v úvodních poznámkách. — „*Slovem lid ...*“ — citát z Nerudovy stati „Ze vzduchu“ (Obrazy života 1860). Odtud i další citáty. Str. 189: „*Erben byl poetou národa ...*“ — citát z Nerudovy stati „Karel Jaromír Erben“ (Národní listy 1870); „*U nás se jen činnost ...*“ — citát ze stati „Veselý—Vlíček—Staňkovský“ (Národní listy 1879).

Str. 189 — *Nepatrné poznámky k poznání velké duše, takovéhož rozumu a neméněho srdce Jana Herbena*. Česká kultura I, str. 474—479, č. 15 z 2. V. 1913. — Součást polemiky s Janem Herbenem, odpověď na poslední dvě pokračování jeho dubnového seriálu feuilletonů „Noviny a literatura“ v Čase 15. IV., str. 2—3 a 16. IV. 1913, str. 2—3 (šifra J. H.). Herben tu reaguje na Šaldovu poznámku „České noviny a česká literatura (III.)“ (Česká kultura I, str. 413—415, č. 13 ze 4. IV. 1913, zde na str. 185—186) a formou fingovaného rozhovoru se Šaldou obhajuje své these o poměrech v českém tisku, naráží na Šaldovo přispěvatelství do Národních listů a vytýká mu jeho nesnášenlivost s vydavateli časopisů, jak se projevila při jeho rozchodu s Volnými směry, Novinou atd. V druhé části odmítá Herben Šaldovu thesi o lidovém katolictví Nerudově a jeho blízkosti Zeyerovi (ze stati „Různým adresám“ v České kultuře I, str. 415—416, č. 13 ze 4. IV. 1913, zde na str. 186—187, a „Několik časových citátů z Jana Nerudy“ v České kultuře I, str. 447—448, č. 14 z 18. IV. 1913, zde na str. 188—189), o větší účtě zahraničních listů ke kultuře, o poměru deníků k literatuře a o zbytečnosti pevného literárního směru denního listu. V závěru polemizuje se Šaldovým kladným vztahem ke kulturní politice staročeské strany. — *Ani vozem ani automobilem* — narážka na začátek Herbenova feuilletonu z 15. IV. 1913, kterým autor předvádí svou polemiku se Šaldou jako fingovanou rozmluvu v jeho bytě, kam ho Herben přijel navštívit kočárem. Str. 190: *lékárník Homais* — postava Flaubertova románu „Madame Bovary“, viz pozn. ke stati „Jiří Karásek ze Lvovic: Posvátné ohně“, zde na str. 351; „*formální neschopnost obsluhovat noviny*“ — motivy Novákova rozchodu s Národními listy se Herben široce zabýval ve zmíněném feuilletonu Času 15. IV. 1913, kde se ho pokouší vysvětlit pouze „pekuniárními“ důvody; *odsoudili v tomto případě Národní listy* —

glossou „České noviny a česká kultura“ (Snaha I, č. 10 z 11. IV. 1913, str. 10), v níž anonymní autor kritizuje poměr Národních listů k příspěvkatelům kulturní rubriky; *Dr E. Chalupný ve svých historických vzpomínkách* — původně vycházely v mladočeském krajiněském listě Český jih v Táboře v květnu a v červnu 1911 jako součást předvolebního boje proti realistům, později vydány jako samostatná brožura. Z ní čerpá Šalda všechny své argumenty o finanční situaci Herbenových a o peněžních machinacích v Čase; *Herben sám* — volební seriál článků v Čase je anonymní, oficiálně redakční. Ve zmíněném 15. pokračování 7. IV. 1911, str. 1 se polemizuje s Chalupného „odhalením“ o příjmech Jana Herbeny. Str. 191: *kampaně ... „Contra Vodák“* — ve Studentské revui IV, č. 2 ze 4. XI. 1910 až č. 6 z 3. III. 1911, kde hlavně Evžen Štern odmítal některé Vodákovy názory na současnou literaturu. Str. 192: *spílalo se literátům jen proto, že psali do listu strany protivně* — nářážka na sloupek „Přátelél“, podepsaný šifrou T. K. v Čase 25. VI. 1911, str. 1, v němž se útočí na nejmenovaného Šaldu pro jeho příspěvatelství do Národních listů. Kampaň byla vedena v souvislosti s volbami do Říšského sněmu v červnu 1911; v *aféře Dreyfusové* — francouzského židovského kapitána Alfreda D., obviněného a odsouzeného r. 1894 pro špionáž. Aféra byla inscenována reakčními vojenskými kruhy a stala se záminkou politického boje mezi blokem monarchistickoaristokratických klerikálů i republikánských oportunistů a pokrokové veřejnosti; *Erkläret mir ...* — Vysvětlete mi, hrabě Oerindur, tento rozpor přírody (okřídlené rčení, původně citát z Müllnerova osudového dramatu „Die Schuld“ z r. 1816).

Str. 195 — *Jakuba Demla „Hrad smrti“ a „Moji přátelé“*. Česká kultura I, str. 505 až 506, č. 16 z 16. V. 1913. — Pozn. red. pod čarou: Obě knihy u autora, kněze Jakuba Demla na Král. Vinohradech, Lužická ul. č. 31 [1913]; první knihu vyzdobil Josef Váchal.

Str. 197 — *V Právu lidu z 1. května ...* Česká kultura I, str. 507—508, č. 16 z 16. V. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Reakce na feuilleton Marie Majerové „Ohně na horách“ z Práva lidu 1. V. 1913, str. 2—3, v němž Majerová vzpomíná na vystoupení mladých českých literátů (mezi nimi F. X. Šaldy, Jana Herbeny, F. V. Krejčího. St. K. Neumanna, Arnošta Procházky) 7. V. 1898 na schůzi v Typografické besedě ve Smečkách proti zákazu představení pro sociálně demokratické dělnictvo na Národním divadle v předvečer Prvního máje; s politováním konstatuje, že se od této doby spisovatelé vzdělali boje dělnické třídy, vedeného sociální demokracií: „Zrekapitulujeme si, co jsme slyšeli my, kteří nepamatujeme oně schůze a dorostli jsme v čas, kdy jsme mohli užít její výsledky. Žel, neuzřeli jsme nic ... Slyšeli jsme jen moudré i hloupé řeči o tom, že budoucí společnost nemá místa pro básníka, nebo že v umění nesmí být tendence, nebo že umění je na světě jen pro umění. Slyšeli jsme jalovosti, arogance, úsměšky. Ohně na horách dohořely a popel lhostejnosti rozvát byl větrem po celém kraji. Smutno je na výšinách; někde stojí klášter, jinde obchodní dům, tam se básníci modlí a tam politují, tam dělají kariéru, tam kompromisují s peněžními velmoži, tam se tváří mysteriosně a šilhají po katolicismu“. Pro poslední nářážku vztáhl si Šalda i všechny ostatní výtky a celou pronikavou analýzu současné situace v literatuře na sebe. — Str. 198: *málo čistý pramen Herbenův* — nářážka na současnou polemiku s Herbenem, týkající se

také Šaldova poměru ke katolicismu, hlavně na poznámku „Kam směřujeme“ v Besedách Času, XVII, str. 104, č. 13 z 28. III 1913.; na tuto glossu odpověděl Šalda polemickou statí „Různým adresám“ v České kultuře I, str. 415—416, č. 13 ze 4. IV. 1913 (zde na str. 186—187).

Str. 198 — *Jan Brauner: Primo vere*. Báseň. [Praha 1913.] Česká kultura I, 537—538, č. 17 z 16. VI. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Báseň byla po prvé otiskována v České kultuře I, str. 165—169, 203—205, 229—237 a 277—280, č. 6—9 z 20. XII. 1912 — 7. II. 1913. — Jan Brauner je pseudonym Jana Bartoše.

Str. 199 — *Kritika sociálně demokratická*. Česká kultura I, str. 540—542, č. 17 z 16. VI. 1913. — Polemická stať věnovaná F. V. Krejčímu za jeho kritiku Šaldovy knihy „Duše a dílo“ v Právu lidu 25. V. 1913, str. 1 II. přílohy, podepsaný šifrou K. Kladný referát o knize zakončil Krejčí obranou Marie Majerové proti Šaldově statí „V Právu lidu z 1. května ...“ v České kultuře I, str. 507—508, č. 16 z 16. V. 1913 (zde na str. 197—198). Odmítá prudkost Šaldových útoků na Majerovou, a její názor, že se příslušníci mladé generace devadesátých let vzdělali věci dělnické třídy, sám podporuje thesí „o podivuhodné až lhostejnosti mladší české literatury ke kulturotvorné síle socialismu a k novým životním hodnotám, jež přináší do dnešního světa postup sociální demokracie ...“ Šaldův postoj v této polemice objasňujeme v úvodních poznámkách. — Str. 200: *mechanické šablony, které zaujaly ... Krejčí nebo Herben* — nářážka na současnou polemiku v České kultuře I, vedenou od č. 12 z 21. III. 1913 (zde na str. 182 a d.).

Str. 200: *Šprýmy a kratochvíle Jana Herbeny*. Česká kultura I, str. 542—544, č. 17 z 6. VI. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Odpověď na Herbenův útočný článek „Nevezmeš jména Nerudova nadarmo“ v Besedách Času XVIII, str. 151—152 a 158—159, č. 19 z 9. V. a č. 20 z 16. V. 1913. Herben tu odmítá oprávněnost Šaldova počínu v článku „Několik časových citátů z Jana Nerudy“ (zde na str. 188 až 189), kde se proti Herbenovi dovolával výroků Nerudových o světovosti a uměleckosti literatury. Obrací se proti srovnání sebe s literárním reakcionářem Jakubem Malým, připomíná svůj postoj ku př. v bojích o Hála, Machara nebo Manifest Moderny a vysvětluje svůj poměr k mladé literatuře. Cituje Šaldovi několik výroků Nerudových z pozdních let a poměru světové a národní literatury, o poměru k lidové poezii, o „časovosti“ literatury a o potřebě toho, aby písemnictví hledělo k „potřebám dne“ z Osvěty 1881 a z Národních listů 1883. Šalda vytrhl prý z Nerudy několik jednostranných citátů a pokřivil jeho podobu, upravil si ji pro své účely. Neruda však byl pro „takovou literaturu českou, aby se hodila pro lid, aby byla užitečná v běžném životě, aby básníci účastnili se politického boje. Vůbec dle mých citátů Neruda hrdl ošepanou písničkou, opakoval fráze starých reakcionářů a jedním slovem byl větší šosák a zpátečník než já.“ — *Sami stoupenci Času zakřikli jeho urážky* — na schůzi Studentské organizace 5. V. 1913, kde se realista Jan Hejman v referátu postavil na stranu Šaldovu (viz Studentská revue VI, 1912 až 1913, str. 292—295, č. 10); *vtiskl jsem Herbenovi cejch Jakuba Malého* — ve statí „Nepatrné příspěvky k poznání velké duše ...“, Česká kultura I, str. 474—479, č. 15 z 2. V. 1913, zde na str. 189—195. Str. 201: *cituje ... několik hubených*

referátů o cizích literaturách — narážka na Herbenův výrok: „V prvním ročníku Času pozorň čtenář najde Turgeněvovu řeč o Puškinovi, článek St. Milla, E. M. Vogüe o ruském románě, upozornění na spolek spisovatelů evropských, poznámku o Henry Georgovi, článek o Richopinovi, referát o „Vládě tmy“, požadavek, aby se Havlíček dostal do našich čítanek, Bělinského mínění o ženách spisovatelkách ... kdo by vše uváděl. To, že je ovzduší Jakuba Malého?"; *několik citátů, v nichž Neruda dělá ústupy* — Herben, aby podpořil svou thési národního, společenského „služebního“ umění, cituje Nerudovy články „Nové písemnictví — Básně“ z Osvěty 1881, kritiku Vrchlického sbírky „Duch a svět“ z Národních listů 28. II. 1883 a referát o F. X. Svobodově sbírce „Chladem a teplem“ z Národních listů 10. III. 1883 i referát o Heydukově „Cymbálu a huslí“ rovněž z Národních listů 11. II. 1876. Str. 202: *Neruda v známém feuilletonu r. 1887* — „† Ferd. Vališ. — † Rudolf Pokorný. Stagnace v písemnictví. Literatura národní.“ Národní listy 25. IX. 1887; *s obrazoboreckou žlučí feuilletonisty -li-* — ve feuilletonu „Národní kázání“ v Čase 16. III. 1913, polemizujícím se Šaldovou glossou „České noviny a česká literatura“ (zde na str. 181—182). Šalda odpověděl polemickou statí „České noviny a česká literatura (III).“ (zde na str. 185—186); *když jsem upozornil na Claudela* — přednáškou dne 10. II. 1913. O poměr k němu polemisoval Šalda s Herbenem statí „Různým adresám“ v České kultuře I (zde na str. 186—187); *odváží se vyspílati lakový Herben opic* — narážka na závěr Herbenova článku: „Neruda si přál, aby vydán byl i Rubeš, Mácha a Langer. Každý přinesl něco svého, kdežto tisíc opiček nepomůže tolik, jako deset lidí novou, rozumnou drahou kráječů.“ Tisíc opiček — pane dre Šaldo! Hle, jak Neruda potřel vás ve vašich předcích jednou provždy a to již r. 1862, kdy kladl theoretické základy našemu modernímu literárnímu vývoji!“ Str. 203: *nahávej lidem dále na př., že opovrhují Jiráskem, Rásem* — polemická narážka na Herbenovo tvrzení, že se od „školy kdysi lumírovské a později Šaldovy nebo Karáskovy liší jen tím, že nehleděl s opovržením na naše Jirásky, Wintry, Raise, Herrmanny, Šimáčky“.

Str. 203 — *O krásné literatuře sociální ...* — Česká kultura I, str. 569—570, č. 18 z 20. VI. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Šalda, který se vždy zásadně stavěl proti osvětlařsky povyšeneckému pojetí zvláštní „lehčí“ literatury „pro lid“, komentuje s uspokojením článek „Přežitá bolest“ v Akademii XVII, 1912—1913, str. 242—245, kritisující neuměleckost současné t. zv. „sociální poesie“.

Str. 204 — *Jindřich Vodák jako kritik*. Česká kultura I, str. 570—574, č. 18 z 20. VI. 1913. — Diskusní obrana proti nepodepsané Vodákově kritice „Duše a díla“, nadepsané „Ta jest otázka“ v Čase 11. V. 1913, str. 5—6. Podrobný referát obsahuje řadu výtek, zejména se polemicky zabývá otázkou Šaldovy kritické metody, které nesprávně vytýká abstraktnost a přístup „k literatuře z oblasti teorií, formulí, pouhých logických a matematických schemat“. Další vadou je mu nejasnost a nesrozumitelnost Šaldova jazyka, užívajícího nadměrně básnických obrazů jako vyjadřovacího prostředku „pro metafyzické, filosofické a mravní myšlenky“. Výsledkem obojího Vodákovi je, že „sama tato mluva, celá tato metoda kritická podřívá ono porozumění, jehož umění, básnické jako jiné, potřebuje.“

— Str. 205; p. F. V. Krejčí v Právu lidu — narážka na kritiku „Duše a díla“ 25. V. 1913, II. příloha, str. 1. S F. V. Krejčím vede Šalda současně polemiku o poměru české literatury k sociálně demokratické straně, vyvolanou feuilletonem Marie Majerové „Ohně na horách“ v Právu lidu 1. V. 1913 (zde na str. 197—198). Na feuilleton Majerové odpověděl Šalda polemickou glossou „V Právu lidu z 1. května ...“ v České kultuře I (zde na str. 297—298). Str. 206: *parafrázi hlavních dějových scén „Máje“ nebo zcela vnějškovými látkovými obdobami Beethovenova „Fidelia“* — Vodák uvádí s polemickým hrotem proti Šaldově studii o Máchovi z „Duše a díla“ umělecké obrazy z „Máje“ a „Fidelia“ jako příklady mohutnosti a bezprostřednosti umění, jako něco, co se nestane bližším a pochopitelnějším tím, „vyvodíte-li z nich filosofii, metafysiku a sociologii původců“; *jediný hubený citátek z Carlyla* — „Hudební myšlenka je myšlenka vyřčená myslí, která vnikla do nejvnitřnějšího srdce věci, která odkryla nejvnitřnější tajemství její, totiž harmonie souvislosti, jež jest její duší, již ona žije, již ona má právo žít, zde na světě.“ Citátu používá Vodák proti Šaldově kritické metodě, která se podle Vodáka nesnaží postihnout a soustředit se na „první ráz věci“, t. j. uměleckého obrazu, ale naopak jej „odhmoťuje“ nebo „snižuje na pouhou vnější, pomocnou a provázející okolnost“; *Jan Voborník ve své knížce* — „Karel Hynek Mácha“, „Česká knihovna zábavy a poučení“, Otto 1907. Str. 207: *svou theorii ... měl z Walzela* — Vodák vyhledává shody mezi Šaldovým pojetím romantismu a vytváření romantického básnického obrazu, jak je formuluje v „Duši a díle“, a mezi dílem Oskara Walzela „Deutsche Romantik“. Str. 208: *pojetí metafory u Claudela* — Vodák ve své kritice naráží na Šaldovu statí o Březinovi z „Duše a díla“, přejímající Claudelovo pojetí metafory jako základního básnického prostředku poznání s tím, že tento názor není ničím tak novým, zač ho pokládá Šalda; *Ukázal jsem ... na Herbenových polemikách* — narážka na polemickou statí „Neopatrné příspěvky k poznání velké duše ...“ v České kultuře I, str. 474—478, č. 15 z 2. V. 1913, zde na str. 189—195. Str. 209: *„Být či nebýt“* — narážka na závěr Vodákovy polemiky, stavějící si přímo otázku po oprávněnosti existence kritiky Šaldova typu.

Str. 209 — *Česká literatura a sociální demokracie*. (Replika p. F. V. Krejčímu.) Česká kultura I, str. 604—607, č. 19 ze 4. VII. 1913. — Polemická odpověď na článek, podepsaný šifrou K., v Právu lidu z 15. VI. 1913, II. příloha, str. 1—2: „Sociální demokracie a česká literatura. Odpověď panu F. X. Šaldovi“, reagující na Šaldovu poznámku „Kritika sociálně demokratická“ v České kultuře I, str. 540—542, č. 17 z 16. VI. 1913, zde na str. 199—200. Krejčí charakterizuje Šaldovo „zvláštní osamocené postavení“, milující „stanoviska nápadně odlišná od běžných proudů veřejného mínění“; znovu se zabývá Šaldovými „sklony ke katolicismu“ a poměrem českých spisovatelů k sociální demokracii. Česká strana nežádá na básnících úzkou stránkou šablonu, „aby nečinili z literatury docela už takové neutrální závěť, kam nezavane za celý čas svěží proud dobového vzduchu a kde jako v teplém paření vyrůstají jen podivné orchideje reakčních tendencí“. Jako příklad uvádí mimo jiné hlavně články Alfreda Fuchse, plně katolického mysticismu, které Šalda s velkou ochotou tiskne v České kultuře. Dále se Krejčí brání proti výtkám rétoričnosti a traktátovosti v Šaldově kritice svého románu „Červenec“ (zde na str. 147—152). V závěru vyzývá Šaldu, aby odvolal své urážky Marie

374 Majerové. *Články Alfreda Fuchse a Paula Claudela* — v České kultuře I Fuchsovy stati „Náboženství synthesesou“, „G. K. Chesterton“, „Náboženská soustava a náboženský genius“ a Claudelova stať „Vývoj chrámu“. Str. 211: *Bilde, Künstler, rede nicht* — viz pozn. k článku „České noviny a česká literatura (II).“ zde na str. 368.

Str. 212 — Mikuláš Aleš zemřel ... Česká kultura I, str. 665—666, č. 21 z 1. VIII. 1913.

Str. 213 — *Sionismus: Vom Judentum. Ein Sammelbuch*. [Herausgegeben vom Verein jüdischer Hochschüler, „Bar Kochba“ in Prag. Leipzig 1913.] Česká kultura I, str. 731—732, č. 23 z 12. IX. 1913. — Sborník je spojením židovského buržoasního nacionalismu s neoidealistickou reakcí proti pozitivismu v úpadkové západní filosofii. Šaldovi v době jeho vystupňovaného idealismu a nevyjasněného poměru k náboženství vyhovoval svým náboženskoobrodným a idealistickomystickým rázem i kritikou liberalismu a pozitivismu. — *Pravi se v předmluvě* — Hans Kohn: Geleitwort. Z ní vyňaty citáty na str. 213—214; *Jakub Wassermann ... diagnosoval* — příspěvkem „Der Jude als Orientale“, str. 5—8. Z tohoto článku cituje Šalda na str. 214—215.

Str. 215 — *O dnešní tvorbě románové* ... Česká kultura I, str. 733—735, č. 23 z 12. IX. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Reakce na kritiku Karla Čapka „F. V. Krejčí: Červenec“ v Přehledu XI, str. 773—774, č. 47 ze 14. VIII. 1913. V úvodu uvazuje Čapek o „funkci dnešního románu“ a moderní tvorby vůbec, jež se nestará o „dobyty bohatých krás, kterými se zdobí umělá literatura“. Po úvodu přistupuje Čapek ke kritice Krejčího románu, jež charakterizuje jako seriosní pokus o „román krásný a román problémový“, odmítá však „abstraktnost“ jeho problémů, které jsou pro současnou dobu „velice lhostejné a neplodné“. Šalda sám psal o Krejčího „Červenci“ v České kultuře I (zde na str. 147—152). Ze Šaldovy odpovědi K. Čapkovi se rozvinula velká zásadní polemika o pojetí problémovosti umění a o celkový význam a hodnocení nových uměleckých snah v české literatuře po roce 1910. Smysl této složité polemiky a Šaldovo stanovisko k mladým naznačujeme v úvodních poznámkách.

Str. 217 — *K dnešní situaci literární* ... Česká kultura II, str. 19—21, č. 1 z 3. X. 1913. — Odpověď na článek Arne Nováka „Sestup do podsvětí“ v Přehledu XII, str. 12—14, č. 1 z 26. IX. 1913, zabývající se vedle rozboru uměleckých snah mladé generace kolem bratří Čapků i t. zv. generací let devadesátých. Novákovi neznámá v současné situaci již literární vývoj a vytýká jí nedostatek „synthetického“ pohledu a kladného postoje k životu. Na Šaldovu odpověď Novákovi reagoval v časopise mladé generace Scéna 1913, 2. půlročník, str. 29—30 Ervín Taussig v poznámce „Omyly o literárním dnešku“, kde odmítá Šaldovu these o vnějškovosti termínu generace devadesátých let a staví se proti jeho „podecňování“ theoretické činnosti K. Čapka. — Str. 219: *Poslední Karel Čapek hlásá nauku* — v programových článcích „Theorie umění“ a „Otázka národního umění“ ve Volných směrech 1913, str. 85—87 a 160—162 a ve studii „Hippolyte Taine: Philosophie umění“ v Přehledu XI, str. 516—518, č. 30 z 18. IV. 1913. Str. 220: *v básni p. Wojkowiczové* — „Básníku minulosti“, Lumír XLI, str. 490, č. 11 z 25. IX. 1913. Na

Šaldovu zmínku reagoval Wojkowicz v Přehledu XII, str. 79, č. 4 ze 17. X. 1913 „Zaslánem“, obhajujícím ideu a uměleckou metodu básně; *verbiřský lón urazil redaktora p. Dyka* — Wojkowiczovu báseň glossoval Dyk ironicky ve feuilletonu „Básníku přítomnosti“ v témže čísle Lumíra, str. 522—523; *stejným bludem domnívá se p. Karel Čapek* — v článku „Gustav Flaubert: Paní Bovaryová“ v Přehledu XI, str. 583—584, č. 35 z 23. V. 1913; *mistra croisselského* — Flauberta (podle jeho bydlíště Croissetu, města na Seině blízko Rouenu).

Str. 221 — *Pan Karel Čapek* ... Česká kultura II, str. 21—22, č. 1 z 3. X. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Pokračování polemiky s K. Čapkem, odpověď na jeho glossu „V posledním čísle České kultury ...“ (Přehled XI, str. 866, č. 52 z 19. IX. 1913), jíž Čapek reaguje na Šaldovu polemickou stať „O dnešní tvorbě románové“ v České kultuře I (zde na str. 215—217). Čapek vytýká Šaldovi, že vykládá jeho literární názory s „takovou neznalostí toho, co jsem psal v kritice o „Červenci“ a jinde, že bude nutno, abych při nejbližší příležitosti opakoval své názory tak, jak si je myslím já a ne jak je líčí pan Šalda“. Věta je dovozena pod čarou redakční poznámkou, slibující „zásadní článek p. Čapkův“ v prvních číslech nového ročníku. Čapek obviňuje dále Šaldu z karikování svých názorů a poukazuje na nemožnost si s ním porozumět. — *Redakce Uměleckého měsíčníku* — časopisu kubistické Skupiny výtvarných umělců, který vycházel od r. 1911 a v jehož redakci byli Josef Čapek, architekt Pavel Janák a spisovatel František Langer.

Spor generací. Česká kultura II, str. 39—41, č. 2 ze 17. X. 1913. — Pokračování diskuse s Arnem Novákem o současné literární situaci. Šalda odpovídá na podrobnou stať Arne Nováka „Tři generace. Příspěvek k diskusi o dnešní situaci literární“ v Přehledu XII, str. 55—56, č. 3 z 10. X. 1913, v níž Novák reagoval na Šaldův článek „K dnešní situaci literární“ z České kultury II, str. 19—21, č. 12 z 3. X. 1913, zde na str. 217—220. Novák v ní odmítá Šaldův názor, že pojem jednotné generace let devadesátých není oprávněný, a připomíná jeho nutnost pro řešení literární problematiky. Pojítkem generace devadesátých let bylo „něco mnohem vyššího a kladnějšího než společný boj o volnost kritického slova a společný odpor proti tyranii starších“. Dále se Novák zabývá otázkou současné mladé generace a glossuje Šaldův skeptický soud o ní. Přes všechny omyly však spojuje mladou generaci kladně „třínutí k umění synthetickému a k poesii dynamické“ a její tvorba „hledá organičnost a vázanost v životě, uměleckém díle“. Práce nových básníků mají zatím ráz náповědi a slibů, nad nimiž se však kritik musí už zamýšlet. V závěru Novák volá po spolupráci všech opravdových umělců. — Str. 224: *článek o „Madame Bovary“* — Karel Čapek: „Gustav Flaubert: Paní Bovaryová“, Přehled XI, str. 584, č. 35 z 23. V. 1913; *nově vydaný „Almanach Přehledu na r. 1914“* — sborník mladých autorů čapkovského okruhu, na němž však měl významnou vedoucí úlohu i St. K. Neumann; *ospravedlňovati jich můj feuilletonem kleistovským z Národních listů* — Arne Novák připomíná Šaldovi jeho feuilleton „Německé jubileum a české naděje“ k stému výročí smrti Kleistovy 31. XII. 1911, str. 1—2. V druhé části vítá Šalda novou revui mladých českých kubistů Umělecký měsíčník pro jeho methodickou přisnost a „opravdový intelektualismus v jeho kritické části“.

Str. 225 — *Jules Romains*. Česká kultura II, str. 41—43, č. 2 ze 17. X. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Stať je patrně z *La nouvelle Revue française*, kterou tehdy Šalda z francouzských časopisů nejvíce sledoval; první ročníky této literární revue, založené r. 1909 skupinou literátů kolem André Gida, jsou však dnes u nás nedostupné. — „*La Vie Unanime*“ — Život jednomyslný; „*L'Opinion et la Foule*“ — Mínění a dav; Str. 226: „*Terrestre Tragédie*“ — Pozemská tragedie; „*Manuel de Déification*“ — Příručka zbožňování.

Str. 228 — *Tvorba básnická, kultura a civilisace*. Česká kultura II, str. 57—58, č. 3 z 7. XI. 1913. — Ústřední stať polemik s K. Čapkem, zahájených v České kultuře I, str. 733—735, č. 23 z 12. IX. 1913, zde na str. 215 násl. Stať je polemickou odpovědí na Čapkův článek „Několik poznámek k moderní literatuře“ v Přehledu XII, str. 53—54, č. 3 z 10. X. 1913. Pro své theoretické názory, hlavně o netradičnosti a protitradičnosti nového umění, se Čapek dovolává situace v moderní západní literatuře, kde „methody, povaha tvorby a základní pojetí literatury se skutečně proměnily tak, že dnes lze již mluvit o novém stavu a nové době literatury s jistou určitostí a pozitivními rysy“. Projevy této „nové“ literatury však Čapek nesprávně vidí v efemerních formalistických jevech současných západních literatur. Úsilí o toto nové umění se projevuje podle Čapka jednak pokusy o novou formu, jednak o nové oblasti látkové. Podle Čapka jest „problém nové literatury ... problémem formy“. Forma je odvislá od historických podmínek a historie uměleckých forem není svěbytná. Umění neustále vzniká ze skutečnosti, života, nemění. Moderní umění má zdroj v „divoké půdě dnešku“; skutečnost je však „neviditelná oku elektrickému a každý nemůže se k ní dostat. Není pouhým materiálem; je už jakousi duchovou koncepcí nebo organisací“. Proto moderní umění pak není mladým také obrazem skutečnosti, podle nich „opisováním, obkreslováním a konstatováním daných věcí“, ale jeho svazek s dobou se jeví právě jen jeho „organisací“, navenek se projevující formalistickým experimentováním. V dalším se Čapek ohražuje proti výtkám nejmenovaného Šaldy, jako by pokládal jen látkové novosti za zdroj nového umění. Nové umění nemá být jen oslavou, „nýbrž je kladem ke skutečnosti ve smyslu přetváření jí, jako třeba technika je kladná k světu tím, že jej přeměňuje“. Šalda pro svůj základní individualismus a tehdejší vystupňovaný idealismus odmítl nesprávně některé pokrokové these Čapkova názoru (ku př. jeho formulaci společenské funkčnosti umění a jeho aktivního vztahu ke skutečnosti), na druhé straně však bystře rozpoznal rozpornost, eklekticismus a neujasněnost Čapkova kreda, tkvící hlavně v rozporu mezi snahou o „problémovost“ obsahu a mezi formalistickým tvarovým experimentováním. — *Slibený výklad* — Čapek ohlásil theoretický výklad svých názorů v glosse „V posledním čísle České kultury...“ v Přehledu XI, str. 866, č. 52 z 19. IX. 1913 (viz pozn. ke stati „O dnešní tvorbě románové...“, zde na str. 374). Str. 229: „*For Ever Shoe Elite*“ — pro vybranou smetánku.

Str. 230 — *K osobní stránce mého sporu s p. Karlem Čapkem...* Česká kultura II, str. 58—59, č. 3 ze 7. XI. 1913. — Další pokračování polemiky, odpověď „Na poznámku...“ Karla Čapka (Přehled XII, str. 62, č. 3 z 10. X. 1913), v níž autor reaguje na Šaldovu polemickou stať „Pan Karel Čapek...“ v České kul-

tuře II, str. 21—22, č. 1 z 3. X. 1913, zde na str. 221. Odmítá Šaldovu zmínku, že ho před dvěma lety za redakci Uměleckého měsíčníku žádal o spolupracovníctví a lichotil mu tím; připomínka toho je pro Šaldu „tím nemístnější, že sám to v oné době činil [feuilletonem „Německé jubileum a české naděje“ v Národních listech 31. XII. 1911, str. 2] mladým autorům, které dnes potírá“. Dále rozhořčeně odmítá Šaldův názor, že by přejímal „své názory z cizích revuí“ a vyzývá ho, aby to dokázal. Nakonec Šaldu žádá, aby vůči němu „plnil povinnosti kritika“ a neztotožňoval libovolně jeho temata s jeho názory. „Se sympatií nebo s výhradami informoval jsem“, píše Čapek, „naši literární veřejnost o moderních směrech a zásadách, jež uvádějí v pohyb literární stav mladé Francie; ale jako pan Šalda není Flaubertem, přes to, že o něm tolik píše, tak málo smí mne ztotožňovati s kterýmkoli ze směrů, o kterých jsem kriticky referoval, nepřijímaje jich, nýbrž přijímaje jejich prostou existenci jako fakt hodný zájmu“. — *List, kterého jsem se dovolal* — ve stati „Pan Karel Čapek...“ v České kultuře II, str. 21—22, č. 1 z 3. X. 1913, zde na str. 221. Str. 231: *jeho stať v Přehledu o unanimismu* — „*Jules Romains*“, roč. XI, str. 301 až 303, č. 18 z 24. I. 1913; *úvahy p. Čapkovy vložené do jeho referátu o „Červenec“* — „F. V. Krejčí: Červenec“, Přehled XI, str. 773—774, č. 47 ze 14. VIII. 1913. Na referát reagoval Šalda první polemickou statí proti Čapkovi „O dnešní tvorbě románové...“ v České kultuře I, str. 733—735, č. 23 z 12. IX. 1913, zde na str. 215 až 217; „*Le Roman d'aventure*“ — Dobrodružný román; v I. čísle Přehledu p. Arne Novák — „Sestup do podsvětí“, roč. XII, str. 12—14, č. 1 z 26. IX. 1913. Na stať reagoval Šalda článkem „K dnešní situaci literární...“ v České kultuře II, str. 19 až 21, č. 1 z 3. X. 1913, zde na str. 217—220.

Str. 232 — *Spor generací*. Česká kultura II, str. 59, č. 3 ze 7. XI. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Třetí pokračování diskuse s Arnem Novákem, odpověď na noticku „Spor generací“ v Přehledu XII, str. 83, č. 5 z 24. X. 1913, jíž Novák reaguje na Šaldovu stať „Spor generací“ v České kultuře II, str. 39—41, č. 2 ze 17. X. 1913, zde na str. 221—225. Novák konstatuje, že diskuse oba sblížila, i když zůstaly některé rozpory hlavně v názoru na generaci devadesátých let. V druhé části Novák přiznává Šaldovi, že někteří mladí autoři čapkovského okruhu mají svými theoretickými názory blízko k naturalismu. — *Opravu turzení p. Arne Novákova* — v Přehledu XII, str. 55, č. 3 z 10. X. 1913, kde Novák charakterizuje Svobodovou jako autorku, která dovede kladný, synthetický postoj k životu „plně dramatisovati pouze ve skladbách menšího rozsahu“, a které se „v opětovném zápase o komponovaný román synthetický („Milenky“, „Povodeň“, posud otištěné díly „Zahrady irémské“) podlamovaly její jemné ruce“ psychologizováním, sklonem k impresionismu a ke kulturně historické drobnomalbě. V Přehledu XII, str. 83, č. 5 z 24. X. 1913 pak Novák odůvodňuje svůj poukaz na nehotovou „Zahradu irémskou“ počínáním Šaldovým ve studii o Svobodové v „Duši a díle“, kde své soudy o autorce „dokládá častěji touž skladbou“.

Josef Kodíček... Česká kultura II, str. 59, č. 3 ze 7. XI. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Odpověď na glossu Josefa Kodíčka „Významný Parmentier“ ve Scéně I, 2. půlročník, str. 63—64, která reaguje na Šaldovu parafrázi Parmentierova soudu o Romainsovi v České kultuře II, str. 41—43, č. 2 z 17. X. 1913, zde na str. 225—228. Kodíček odmítá Šaldovu charakteristiku Parmentiera jako „vý-

znamného publicisty“ a nazývá ho „zcela chabým básníkem a duchem tak prostředním, že by se ho Česká kultura nemusela dovolávat jako autority, kdyby vůbec měla dobrý a informovaný názor o moderní Francii“. — „*La Littérature et l'époque*“ — Literatura a doba; „*Par les routes humaines*“ — Lidskými cestami; „*Anthologie des Poètes nouveaux*“ — Anthologie nových básníků; „*un très grand effort philosophique*“ — velmi velký filosofický čin; „*La littérature et les idées nouvelles*“ — Literatura a nové ideje.

In memoriam. Česká kultura II, str. 77—78, č. 4 z 21. XI. 1913. — Patrně nepřímá reakce na feuilleton St. K. Neumanna „Ať žije život“, vyšlý po prvé v Lidových novinách 2. VIII. 1913, str. 2—3, kde se na adresu vystupňovaného úpadkového idealismu, jehož tendencím Šalda v této době podléhal, pravi: „Nutno říci velmi hlasitě, že *estétství u nás bylo úžasně neplodno a že, má-li jisté zásluhy o literární import, paralysovalo je dokonale úplným zmatením pojmů a nekarakterností. Estét je hypochondr a zlý člověk k tomu. Estét je nejvyšší temperament, ale nikoli charakter. V nejlepším a nejčistším případě ztrne v akademismu a v sebe přelstivající póze člověka negujícího život ... Novému umění bude přestátí útok estétů ... Stůňou všemi nemocemi minulého věku a nemají vůle překonat svou hypochondrii a jasnými zraky pohleděti před sebe. Hypochondrii jmenují kulturou. Pobíhají z jednoho opuštěného chrámu do druhého a jsou na skoku v pravověrné katolictví, neboť v Praze teď udávají tón mladí židovští estétové, metající nepokrytější katolické kozelce. Hu, hu, hů. Francie má estétské konvertity šťastně za sebou, my máme na své krásnou vyhlídku teprve.“ — Str. 233: *V mé první větší práci* — „Synthetismus v novém umění“, Literární listy XIII, č. 1 z 16. XII. 1891 — č. 8 z 1. IV. 1892 (Kritické projevy I, str. 11—54).*

Str. 234 — Karel Čapek ... Česká kultura II, str. 78, č. 4 z 21. XI. 1913. — Článek uzavírající polemiku s K. Čapkem, odpověď na jeho poznámku „V posledním čísle svého časopisu ...“ v Přehledu XII, str. 155, č. 18. ze 14. XI. 1913. Poznámka byla odpovědí na Šaldovy články „Tvorba básnická, kultura a civilisace“ a „K osobní stránce mého sporu s p. Karlem Čapkem ...“ v České kultuře II, č. 3 z 7. XI. 1913, str. 57—59, zde na str. 228—232. Čapek se pohoršuje nad způsobem Šaldovy polemiky a odmítá pokračovat ve výměně názorů s ním, poněvadž Šalda není schopen „slušného a věcného dorozumění“ a věcné kritiky. „Nakonec projevují politování“, píše Čapek, „že p. Šalda dal své polemice ráz skandalisování a soustavného snižování odpůrce, kterýžto jemu vlastní způsob je hanbou českého života literárního. Za takových okolností pokračovati v neprospěšném sporu bylo by pod posláním tohoto listu.“ V poznámce pod čarou prohlašuje ještě Čapek, že nebyl nikdy redaktorem Uměleckého měsíčníku, jak se domnívá mylně Šalda, a že též nikdy nečetl články, z nichž podle Šaldy přejímá své názory na literaturu. — Arne Novák ... v Přehledě — ve stati „Sestup do podsvětí“, roč. XII, str. 12—14, č. 1 z 26. IX. 1913, v níž varuje mladou generaci před mechanickým přenášením směrů a snah moderních západních literatur.

Na dovětek Šaldovy poznámky „Karel Čapek ...“ s narážkou na odpovědnost redakce Přehledu odpověděl Přehled XII, str. 186, č. 10 z 28. XI. 1913 redakční poznámkou, v níž se plně staví za Karla Čapka i za ostrý tón jeho polemiky se Šaldou: „Nikdy ... se nezdaří p. Šaldovi vyvrátit, že v polemikách především se

snáží zesměšnit, snížiti, uraziti svého odpůrce.“ Proto byl Čapek v plném právu ostře odmítnout prodlužování sporu. 379

Na toto prohlášení redakce Přehledu reagoval v České kultuře II, str. 93—94, č. 5 z 5. XII. 1913 Zdeněk Nejedlý jako jeden z redaktorů České kultury dlouhou poznámkou „Redakce Přehledu odpovídá ...“ Nejedlý v ní analysoval zásadní motivy polemiky mezi Šaldou a K. Čapkem a odmítá nařčení Šaldy z osobních útoků. Polemika vyplývá z důvodů naprosto věcných, z rozporu mezi určitou uměleckou a ideovou linií České kultury a eklektickým, pouze osobním stanoviskem Přehledu. Čapkovy polemické stati charakterizuje Nejedlý jako zatím nezralé a nepromyšlené epigonské projevy, v nichž Karel Čapek „začal se zvláště ostentativním pathosem a spletl dohromady tolik boulevardové moudrosti pařížské, že F. X. Šalda právem viděl v tom nově, byť i jen efemerní nebezpečení pro správnou orientaci v literatuře a ve výtvarném umění a pustil se s ním do *diskuse o ideje*, zapomínaje nerovnosti svého odpůrce“. Nejedlý tedy vidí jádro polemiky ve snaze zabránit určitým kosmopolitickým tendencím, které se projevovaly v nekritickém obdivu mladých k některým úpadkovým západním autorům.

Str. 235 — *Ještě slovíčko o Jules Romainsovi*. Česká kultura II, str. 93, č. 5 z 5. XII. 1913. Podepsáno F. X. Š. — Odpověď na Kodíčkovu nepodepsanou glossu „Petitem“ ve Scéně 1913, 2. půlročník, str. 111, reagující výsměšně na Šaldovo kladné ocenění Parmentiera a jeho kritiky Romainse ve statích „Jules Romain“ (Česká kultura II, str. 41—43, č. 2 ze 17. X. 1913, zde na str. 225—228) a „Josef Kodíček ...“ (Česká kultura II, str. 59, č. 3 ze 7. XI. 1913, zde na str. 232). V témže čísle Scény je na str. 112 ještě otištěn „Citát o Romainsovi“, vyňatý ze Šaldovy nepodepsané glossy o knize Alexandra Mercereaua „La littérature et les idées nouvelles“ v České kultuře I, str. 32, č. 1 ze 4. X. 1912, zde na str. 107, v níž Šalda jmenuje Romainse mezi významnými autory současné Francie. — „*Mort de quelqu'un*“ — Smrt kohosi; „*Les Copains*“ — Kamarádi.

Str. 236 — *Lyrický rok 1913*. Česká kultura II, str. 111, č. 6 z 19. XII. 1913. — Almanach „Lyrický rok 1913“ vydal F. Topič v Praze 1913; za účasti poroty ho uspořádal F. S. Procházka. Podnět k vydání almanachu dal neznámý dárcce, který věnoval spisovatelskému spolku Máj 100 K jako cenu za nejlepší lyrickou báseň roku 1912 a současně dal návrh, aby výběr nejlepších ukázek vyšel jako ročenka. Redaktor Procházka byl výslovně určen dárcem a také porota byla zvolena přesně podle jeho ustanovení. Výběr básní v almanachu vzbudil rozruch hlavně v revui Přehled XII, str. 171, č. 9 z 21. XI. a str. 186, č. 10 z 28. XI. 1913; nepodepsané glossy tu vytýkají porotě „beztaktnost“, že vyzývala k soutěži autory, jejichž verše pak v almanachu neotiskla. Narážejí tak skrytě na případ předního přispěvatele Přehledu Karla Čapka, který byl k obeslání soutěže vyzván, ale jehož báseň pak nebyla do almanachu zařazena. Také obsáhla recenze Arne Nováka „Lyrický rok 1913“ v Přehledu XII, str. 189—191, č. 11 z 5. XII. 1913 vytýká vyloučení některých autorů, mechanické omezení látky kalendářním rokem 1912 a nehodnotící stanovisko, vybírající od každého autora bez ohledu na jeho význam po jedné básni. Otevřeně pak vystupuje proti vyloučení Karla Čapka z účasti na almanachu St. K. Neumann (šifra N.) v Lidových novinách 12. XII. 1913, str. 2—3

ve feuilletonu „Bylo nás, bylo čtyřiašedesát“, kde naráží na nepoměr mezi uměleckou hodnotou odmítnutých veršů Čapkových a básněmi některých „nevýznamných kýčářů“ v almanachu. Odmítnutí vysvětluje narážkami na „literární mstivost“ nejmenovaného F. X. Šaldy, s nímž K. Čapek vedl v roce 1913 polemiky. — *A. Sova pověděl... své antipatie proti poesii p. Čapkově* — v referátu „In margine Almanachu na rok 1914“ (Česká kultura II, str. 61—66, č. 4 z 21. XI. 1913), kde vytýká Čapkovým veršům chaotičnost a nehotovost: „jsou zkrátka a dobře amorfní nakupeninou a usazeninou tolika nezpracovaných dojmů, nálad, impresí, tolika násilně prožitých a zvláště neprožitých sensací, smutků, pocitů a stařeckých jakýchsi úzkostí, že těžko se informovat, které jsou jeho a které přejal jako učenlivý překladatel a pozorovatel nejmodernější francouzské poesie, která prožívá tutéž infantilní nemoc“; „byl odmítnul...“ — citát ze jmenovaného Neumannova feuilletonu v Lidových novinách 12. XII. 1913; *polemiky s p. Čapkem* — narážka na polemiky v České kultuře II, započaté v září 1913, zde na str. 215 násl.; „*Almanach Přehledu*“ — Almanach na rok 1914, sdružující okolo Karla Čapka a za vedoucí úlohy St. K. Neumanna novou uměleckou generaci. Str. 237: *abych upozornil na talentovaného výrazného lyrika* — Karla Tomana, jehož báseň „Stará alegorie podzimu“ z Rudých květů XI, 1911—1912, str. 59, č. 4 dostala cenu almanachu jako nejlepší lyrická báseň roku 1912. K Tomanově básnickému umění měl Šalda od počátku kladný poměr a vysoko hodnotil jeho básnické sbírky (př. prvotinu „Pohádky krve“ v Literárních listech XIX, str. 344, č. 21 z 3. IX. 1898, Kritické projevy IV, str. 169—170 nebo později „Sluneční hodiny“ v České kultuře II, str. 121—122, č. 7—8 z 16. I. 1914, zde na str. 248—250).

1914

Str. 241 — *Antonín Sova: Žně*. Básně z roku 1912—1913. Spisů básníkůvých svazek VIII. Stran 111. [Praha 1913.] Česká kultura II, str. 119—121, č. 7—8 z 16. I. 1914. — *Goethovy „Zueignung“ k jeho Faustu* — Věnování zemřelým, kteří byli při vzniku díla. Str. 243: *holderlinovské intonace* — podle německého romantického básníka Friedricha Hölderlina (1770—1843), typického vznešeným, mohutným stylem.

Str. 248 — *Karel Toman: Sluneční hodiny*. „Vinice“ sv. II. [Praha 1913.] Česká kultura II, str. 121—122, č. 7—8 z 16. I. 1914. — *Villonovský* — podle François Villona, francouzského básníka XV. stol.; *verlainovský* — podle Paula Verlainea (1844—1896), dekadentního francouzského lyrika.

Str. 251: *F. V. Krejčí: Jaroslav Vrchlický*. „Zlatorohu“ sv. XVI—XVIII. [Praha 1913.] Česká kultura II, str. 122—125, č. 7—8 z 16. I. 1914. — Str. 252: *causerii* „O poměru k umění“ — Volné směry XVIII, 1914, str. 5—26. Str. 254: *hegelovský panlogism* — názor, že podstata světa je rozumná a vše, co se děje, je uplatňováním světového rozumu. Znamená reakční ospravedlňování stávajícího řádu.

Str. 256: *parodii jedné z prvních básní Březinových* — Josef Vocásek [= Jaroslav Vrchlický]: Ukázka z nejmodernější české poesie, Lumír XXI, str. 180, č. 15 z 20. V. 1893. Po úvodu ve formě dopisu redakci, který zesměšňuje „kolegy na Parnasse“ Karáska, Procházku a Březinu, otištěna báseň „Sláva západu“, parodující Březinovy verše „Smutek západu“ (viz. O. Králík: Otokar Březina, str. 25); *parodoval ve Švandovi dudákovi* — epigramy na dekadentní poesii pod pseudonymem Kmotr Štěrba v roč. 1892 I. pol., nepodepsané „Ohlasy novější poesie české“ v roč. 1895, I. pol. a epigramy pod pseudonymem A. H. Sver v roč. 1897, I. a II. pol. (viz. dipl. práci M. Ivanova o Jaroslavu Vrchlickém z r. 1953). Str. 257: *hájl v Lumíru* ... *Ant. Klášterského* — v roč. XX, str. 395—396, 20. XI. 1892 v anonymní recenzi jeho sbírky „Droby života“ proti Šaldově odmítavé kritice Klášterského žánrovitosti, včleněné jako příklad do recenze knihy Bohdana Kaminského „Z Příkopů“ (Literární listy XIII, str. 345—346 a 360—361, č. 20 z 1. X. a č. 21 z 16. X. 1892; Kritické projevy I, str. 100—110). Vrchlický má Klášterského sbírku za trochu odpověď negativní kritice, kterou učinil „způsobem nejvyššího politování hodným ... bývalý básník — pan F. X. Šalda“, vytýká mu „literární zášti“ a vynáší Klášterského jako velkého básníka, kterého česká literatura právě potřebuje a který „stojí ... v čele celé nejmladší naší generace“. Na toto přeceňování Klášterského významu reagoval Šalda svou kritikou sbírky „Droby života“ (Literární listy XIV, str. 32—34, č. 2 z 1. I. 1893, Kritické projevy I, str. 217—222).

Str. 258 — *Karel Sezima: V soumraku srdcí*. Román. Stran 204. [Praha 1913.] Česká kultura II, str. 170—173, č. 10—11 z 27. II. 1914. — Str. 260: *ultramontán* — přívrženec reakčního směru na obhajobu zájmů papeže a církve proti zájmům národního státu; „*Une historie sans nom*“ — Příběh bez jména. Str. 265: *gongorism* — nesrozumitelný literární sloh XVII. a XVIII. stol., nazvaný po španělském básníkovi Luisu Góngorovi y Argote (1561—1627), typický hromaděním trópů, figur, alegorisováním, učenostmi a neobvyklým pořádkem slov.

Str. 267 — *Alexandr Mercereau*. Národní listy 18. III. 1914, str. 1—2. — O M. knize „Paroles devant la Vie“, Paris, Figuière 1913. — „*Mal du siècle*“ — Nemoc století. Str. 269: „*Les Thuribulums affaîssés*“ — Ochablé kaditelnice. Str. 270: „*Les contes des Ténèbres*“ — Povědky z temnot.

Str. 273 — *K. M. Čapek-Chod: Z města i obvodu*. [Čtyři pražské novely. Praha 1913.] Česká kultura II, str. 201—202, č. 12—13 z 20. III. 1914. S redakční poznámkou pod čarou: Odloženo pro nával látky z minulého čísla. — Str. 274: *v trojím „Pateru“* — sbírky povídek „Patero novel“ (1904), „Nové patero“ (1910) a „Patero třetí“ (1912). Str. 276: *daumierovský* — podle francouzského malíře, grafika a karikaturisty Honoré Daumiera (1808—1879), satirického, nenávisného kritika buržoasní společnosti.

Str. 277 — *Jakub Arbes*. Česká kultura II, str. 263—264, č. 16—17 z 1. V. 1914.

Str. 282 — *Můj poměr k Vrchlickému*. Česká kultura II, str. 302—304, č. 19 z 10. VII. 1914. — Reakce na kritiku Šaldovy knihy „Duše a dílo“ od Alberta Pra-

žáka ve Vědě české I, 1914, str. 184—190, č. 5—6, zabývající se nejdůkladněji „rozporem“ mezi studií „Několik poznámek o Jaroslavu Vrchlickém“ v „Duši a díle“ a mezi Šaldovými kritikami jednotlivých děl Vrchlického z devadesátých let, hlavně pseudonymními („Jaroslav Vrchlický: Písně poutníka“ B. Ptáčník. Literární listy XVII, str. 348—354, č. 21 z 16. IX. 1896, Kritické projevy III, str. 90—106. „Jaroslav Vrchlický: Poslední sonety samotáře.“ B. Ptáčník. Literární listy XVIII, str. 7—10, č. 1 z 1. XI. 1896, Kritické projevy III, str. 132—143. „Jaroslav Vrchlický: Nové studie a podobizny.“ Quidam. Literární listy XVIII, str. 328—333, č. 19—20 z 16. VIII. 1897, Kritické projevy III, str. 371—381. „Jaroslav Vrchlický: Bar Kochba.“ Quidam. Literární listy XIX, str. 246—249, č. 15 z 1. VI. 1898, Kritické projevy IV, str. 64—69); vytýká mu, že pod pseudonymy kritisoval Vrchlického ostřeji než ve statích podepsaných vlastním jménem. — Str. 135 a n. — Šalda uvádí, stejně jako v dalších případech, stránky 1. vydání „Duše a díla“ z r. 1913. Str. 284: v posudku „Písní poutníka“ — Šalda tu ostře kritizuje Vrchlického diletantismus, který se podle něj projevuje myšlenkovým indiferentismem, nedostatkem „ideové perspektivy života“ i „nejednotností stavby“ a vede k myšlenkové neserióznosti a umělecké nepravdivosti díla. Str. 285: opakuje po Masarykovi — Šalda má na mysli hlavně stať „Několik myšlenek o literárním eklekticismu“ (Naše doba II, 1895, str. 314—337 a 385—407); do Chudoby v Kladsku — v lázních Chudobě se Šalda léčil po těžké nemoci v létě roku 1900 a 1901.

Str. 288 — A. S. Puškin: *Evžen Oněgin*. V novém doplněném a přepracovaném překladě V. A. Jungově. S výzdobou O. Štáflovou a nákladem Ottovým. [Praha 1913.] Česká kultura II, str. 122, č. 7—8 z 16. I. 1914. Podepsáno F. X. Š.

Str. 289 — *Mladá generace německá*. Česká kultura II, str. 134—135, č. 7—8 z 16. I. 1914. — Šaldův nadšený poměr k raně expresionistické revui Die weissen Blätter, v níž se shromáždilo mnoho pražských židovských autorů, a k jejímu programu formálně dokonalého, ale společensky nezajímavého umění, je jedním z nejjasnějších projevů jeho vypjatého idealismu a kolísání v době těsně před první světovou válkou. Příkladem mladých německých spisovatelů a svým obdivem k nim nepokrytě reaguje i na své předchozí boje s Karlem Čapkem, s nímž polemisoval na podzim předešlého roku o úlohu a program mladé generace českých umělců, seskupených kolem K. Čapka a St. K. Neumanna. Také v kladném postoji k reakční tmářské filosofii profesora Františka Mareše, projevujícím se ve stati, je patrný Šaldův dočasný výkyv na nepokrokové posice, třebaž byl v tomto případě vysvětlitelný odporem k zjednodušeně osvětářským snahám českého monismu. — Str. 291: *světovým a náboženským názorem jedné politické strany* — sociálně demokratické, v níž se koncem roku 1913 a začátkem roku 1914 po ochabnutí činnosti Volné myšlenky pokoušel F. V. Krejčí protimarxisticky spojit socialistický světový názor s jakousi novou, protináboženskou, ale v jádře idealistickou filosofií. Plodem tohoto úsilí bylo založení „Svazu socialistických monistů“ a vydání Krejčího knížky „Světový názor náboženský a moderní“ v roce 1914.

Str. 291 — *Jakub Deml o „Dětských srdcích“ Růženy Svobodové*. Česká kultura II,

str. 154—155, č. 9 z 6. II. 1914. Podepsáno F. X. Š. — Kniha Svobodové vyšla r. 1913, stejně jako kniha Demlova.

Str. 292 — *Překlady dvou českých básníků do němčiny*. Česká kultura II, str. 175—176, č. 10—11 z 27. II. 1914. Podepsáno F. X. Š. — Obě knihy vyšly r. 1913.

Str. 294 — *Knihy slovanských autorů*. Česká kultura II, str. 181, č. 10—11 z 27. II. 1914. Podepsáno F. X. Š. — Knihovna vycházela v letech 1914—1917; oproti Ottově „Ruské knihovně“ se soustřeďovala hlavně na díla antirealistických dekadentních autorů (Przybyszewski, Arcybašev, Sologub a j.).

Básnická posthuma. Česká kultura II, str. 181, č. 10—11 z 27. II. 1914. Podepsáno F. X. Š. — Verše L. Stehlíka vyšly u Otty r. 1914.

V Praze ... Česká kultura II, str. 181, č. 10—11 z 27. II. 1914. Bez podpisu. — Šalda cituje soud o pražské umělecké mládeži s hrotem proti skupině K. Čapka a mladých kubistů. S Čapkem skončil nedávno polemiky, které se mimo jiné týkaly i nekritického poměru mladých k pařížským uměleckým „novotám“.

Str. 295 — *Jindřich Vodák při díle*. Česká kultura II, str. 211—212, č. 12—13 z 20. III. 1914. — Polemická reakce na Vodákův nepodepsaný jubilejní článek „Antonín Sova padesátníkem“ v Čase 22. II. 1914, str. 4—5; Vodák v něm charakterizuje Sovu jako básníka, který „se rychle přizpůsoboval časovým vkusům a směrům“, který se „chystal hesel, jež v ten který čas zněla nejhlasilěji“ a „toužil mít vzezření nejmodernějšího, odvážného a pokrokového ducha. U Sovy nemohlo se to dít bez krutých ztrát básnických, na trvalou škodu básnické svěžesti, ryzosti, právě původnosti a tvořivosti.“ — *Vyšroubovatí co nejvýše hodnotu Macharovu* — narážka na dva jubilejní oslavné články o M. v Čase I. III. 1914, str. 1—4 a 7—8. Str. 296: *Kaledonci* — zaostali, vymírající obyvatelé australského souostroví v Melanesii; *již loni v České kultuře* — ve stati „Nepatrné příspěvky k poznání velké duše, takovéhož rozumu a nemenšího srdce Jana Herbeny“ (roč. I., zde na str. 189—195), a v polemikách s Herbenem a Vodákem v České kultuře I, č. 12—18 z dubna až června 1913, zde na str. 182 a násl. Str. 297: *v referátě o jeho souborném vydání* — narážka na Vodákovu nepodepsanou kritiku Březiny v Čase 14. IX. 1913, str. 3—4, v níž Vodák vytýká Březinovu umění omezení „pozorovacích schopností“ a nevelké „zásoby básnického materiálu“, vyplývající z toho, že „není básníkem tohoto světa, nemá pro něj zraku“; *loni v České kultuře jako své kredo* — v článku „Česká literatura a sociální demokracie“, roč. I (zde na str. 209—212); *na Masaryka Šípy* — v roce 1897 (č. 8 z 6. II.) přinesl tento mladočeský satirický list karikaturu Masaryka jako obhájce jesuitské a habsburskorakušácké politiky. Útoky Šípů proti Masarykovi a realismu se množí už od r. 1894.

Str. 298 — *Poslední (5.) sešit Studentské revue* ... Česká kultura II, str. 212 až 213, č. 12—13 z 20. III. 1914. — Reakce na články Zd. Chytila „Několik poznámek k diskusí“, str. 150—153 a Fr. Bartoše „Glosy k diskusí“, str. 153—156, roč. VII, č. 5 z 5. III. 1914. Oba navazují na Šaldovy polemiky s Janem Herbenem v České kultuře, č. 12—17, 21. III. až 6. VI. 1913 (zde na str. 182 a násl.), odsuzují Her-

benovo „umělecké doktrinářství“ a ztotožňují se celkem s individualistickým stanoviskem Šaldovým. Obě stati jsou součástí celé diskuse, kterou vyvolala na stránkách Studentské revue polemika se Šaldou; k ní také patří článek Jana Hejmana „Ke sporu o literaturu“ v roč. VI, č. 10 z 12. VI. 1913, článek E. B. [= Edvarda Beneše?]: Ke sporu o literaturu v roč. VII, č. 3 z 5. XII. 1913 a uvedeně články Chytilův a Bartošův. — *Jubilejní články o Macharovi a Sovovi* — Jaromír Stránský: J. S. Machar, str. 142—143 a L. N. Zvěřina: Antonín Sova, str. 143 až 145, roč. VII, č. 5 z 6. III. 1914; *politikaření literární ... v jubilejních člancích Vodákových* — o Sovovi a o Macharovi, proti nimž polemizuje Šalda statí „Jindřich Vodák při díle“ v České kultuře II, str. 211—212, č. 12—13 z 20. III. 1914, zde na str. 295—297. Ve Studentské revui VII, str. 157—158, č. 5 z 6. III. 1914 protestuje proti úvodu Vodákova článku „Antonín Sova padesátníkem“, který vyvolal i odezvu Šaldovu, „Zasláno“ Zdenka Záhoře.

Str. 299 — *Náboženský*. Česká kultura II, str. 236—238, č. 14—15 z 9. IV. 1914. — Polemický feuilleton o článku Vasil Škracha „Konvertité, monisté a hledání nového náboženství“ v Studentské revui VII, str. 190—193, č. 6 z března 1914. Škrach v něm odmítá katolické konvertitství, ztělesněné Paulem Claudelem, a mimo jiné polemizuje i se Šaldovou domněnkou, že moderní vývoj může člověka přivést i ke katolicismu. „Šalda je nám přece trochu historickým romantikem, estetikem, který se příliš vžívá v uzákoněnost kultury středověké, takže mu nestačí — zvláště v poslední době — naše víra v práci za novou sociální skutečností.“ Škrach se přitom ztotožňuje s Macharem a jeho odporem ke středověku, který je mu „eticky bližší než romantism Šaldův“. Na Šaldův feuilleton, který je výrazným dokumentem jeho vystupňovaného idealismu, odpověděl Škrach článkem „Nové glossy a schemata“ ve Studentské revui VII, str. 224—228, č. 7 z května 1914. Zabývá se v něm Šaldovým pojetím katolicismu a jeho hodnocením Claudela. — Str. 300: *voltairovský* — osvícensky racionalistický, namířený proti náboženskému tmářství. Podle francouzského osvícenského filosofa Voltaira (1694—1778).

Str. 302 — *Ozdravovací akce kulturně politická*. Česká kultura II, str. 265, č. 16—17 z 1. V. 1914. — Příspěvkem se začleňuje Šalda do složitých politických bojů, vyvolaných t. zv. Švihovou aférou, jež ukázala plně prohnitost politiky českého měšťáctva v údobí těsně před první světovou válkou. JUDr. Karel Šviha, předseda poslaneckého klubu strany národně sociální na říšské radě, byl 4. III. 1914 obviněn v Národních listech z policejního konfidentství. Šviha sice prohlásil, že je nevinný, a podal žalobu; před porotou se mu to však nepodařilo prokázat a byl proto nucen odejít z politického života. V aféře vyšlo však najevo, že mladočeské straně bylo obvinění známo už na jaře 1911, že však s ním nevystoupila proto, že tehdy před volbami vstupovala do kartelu s národními socialisty. Odhalení použila až o dva roky později, když už začal být radikálně šovinistický ráz politiky národně socialistické strany nepřijatelným mladočeské „drobečkové“ politice vůči Vidni. Proto bylo celého případu využito v politických bojích nejen jako odhalení politiky národních socialistů, ale také jako argumentu proti mladočechům; tímto směrem působila hlavně strana realistická a její orgán Čas, která se tak snažila oslabit mladočechy, odvést jejich přívržence, hlavně z řad inteligence, na svou

stranu a využít situace k posílení svých vlastních posic. Boje, v nichž se projevila plně špina politiky hlavních měšťáckých a maloměšťáckých stran, vyvolaly veřejné provolání „České veřejnosti“ za „očistu národního života od zla zřetelnosti“, uveřejněné v denních listech 21. III. 1914. Provolání, které vyšlo z iniciativy kulturních pracovníků seskupených kolem revue Přehled, hlavně universitního profesora a tehdy rektora Karlovy university Františka Mareše, podepsalo přes padesát nejrozumnějších osob, převážně z universitních kruhů: vedle vysokoškolských profesorů Mareše, Hobzy, Chodounského, Syllaby, Zubatého, Kádnera a j. nebo docenta Arne Nováka podepisují projev i spisovatelé Adolf Heyduk, Viková-Kunětická, F. X. Šalda, Antonín Sova, Karel Sezima nebo Karel Čapek. Provolání žádá důsledné odhalení a odstranění korupčnictví v životě národní společnosti, útočí proti novinářskému štvání a honbě za sensací a končí výzvou k svolání společného sjezdu, „kde by se uvažovalo, co třeba činiti na obhájení kulturních statků národa“. Na provolání reagovaly hlavně strany realistická a mladočeská se snahou zapůsobit na inteligenci a přiblížit ji vlastním cílům. V Čase 29. III. 1914, str. 2—4 byl otištěn feuilleton šifry -by- [= J. S. Machar], který vytýká inteligenci smířlivost s „hlavní chorobou národa“ — „zkomírajícím mladočeststvím“ a to, že „v poslední době neplnila úlohu strážce národního zdraví“, že se vzdalovala veřejného politického života. Podobné výtky inteligenci za to, že se neúčastní politiky, činí ve svém projevu na schůzi Národní strany svobodomyšlné v Národním domě na Vinohradech 27. IV. 1914 Karel Kramář (otištěno v Národních listech 28. IV. 1914, str. 2), v němž přímo reaguje na akci Přehledu. V závěru vybízí inteligenci, aby vstupovala do stran: „Čím více inteligence bude ve stranách, tím lépe uspořádají se naše veřejné poměry. V tom je jediné spasení. Budeme-li však mít ještě jednu stranu, nepřinese to spásy.“ V Šaldovi vyvolává tato snaha stran získat inteligenci pro své úzce stranické cíle oprávněnou reakci. Jeho požadavek intelektuála mimo strany, plně nezávislého na jejich vlivu, kladený v jeho článku, je výrazem jeho odporu k úpadkově politice českých stran v období těsně předcházejícím první světové válce. Ukazuje i na motivy Šaldova vystupňovaného individualismu těchto let a je tím tak klíčem k hlubšímu pochopení jeho velkých polemik s Janem Herbenem a F. V. Krejčím. — Str. 303: *l'art pour l'art* — umění pro umění (úpadkové heslo, že umění má za cíl jen svou vlastní krásu, zbavenou všeho společenského dosahu).

Str. 304 — *Pomník Hany Kvapilové*. Česká kultura II, str. 266, č. 16—17 z 1. V. 1914. Bez podpisu.

1915

Str. 307 — *Mistr Jan Hus a doba jeho v moderní poesii české*. Sborník „Mistr Jan Hus v životě a památkách českého lidu“, Praha 1915, str. 99—120. Vydáno péčí Českého čtenáře za redakce Aug. Žaluda. — Str. 309: *Boiofan* — obyvatel řecké krajiny Boiotie, typ kulturně zaostalého člověka. Str. 312: *tassovské mašinerie* — složitě, umělé. Podle italského renesančního básníka Torquata Tassa (1544—1595), autora rytířského eposu „Osvobozený Jeruzalém“, typického složitou komposicí

a nádhernou, bohatou dikcí; *klopstockovské mlžnosti* — podle německého básníka Friedricha Gottlieba Klopstocka (1724—1803), autora duchovního eposu „Mesiáš“; jeho protianakreontická lyrika je záměrně znejasňována neobvyklým jazykem s četnými obrazy ze severské mythologie; *Candide* — hrdina stejnojmenné prózy francouzského filosofa Voltaira (1694—1778), typ osvícence, soustředěného jen k hmotným věcem každodenního života. Str. 321: *Die muss unselig* ... — Ta nebláhá musí néstistůj co stůj symboly věčné bolesti. Str. 333: *saintsimonovský* — podle francouzského utopického socialisty Clauda Henri Saint Simona (1760—1825). Str. 339: *otického sboru českobratrského* — v městě Voticích na Táborsku, kde žila v XVI. stol. pod ochranou tamějších rytířů radikální sekta mikulášenců, která se tu udržela až do doby protireformace. Str. 340: *Arnošta Dvořáka „Král Václav IV.“ (1910), při všech vadách, o nichž zminil jsem se* — ve stati „Dvořákův „Král Václav IV.““, Novina III, str. 751—756, č. 24 z 28. X. 1910. Str. 341: *Jaroslav Hilbert protest na thema „Dostí Husa!“* — Studentský sborník VI, č. 4—5 z června 1901, str. 51—58.

Rejstřík osob

- Ackermannová Louise Victorine (1813 až 1890), franc. básníka pesimistka — 220
 Adam Paul (1862—1920), franc. modernistický literát — 226
 Aischylos (525—456 př. n. l.) — 87
 Albert Eduard (1841—1900), univ. prof. ve Vídni — 74
 Aleš Mikoláš (1852—1913) — 51—52, 54, 56, 84, 116—117, 123—136, 212—213, 252—253
 Alexis Willibald (1798—1871), něm. spisovatel scottovských historických románů — 329
 Alfieri Vittorio (1749—1803), italský básník republikán — 18
 Altenberg Peter (1859—1919), rakouský spisovatel impresionista — 289
 Amable-Petit (nar. 1846), franc. malíř a divadelní výtvarník — 156, 157
 Amerlingová Františka Svatava (1812 až 1887), manželka filozofa a pedagoga Karla Slavomila Amerlinga, majitelka ústavu pro dívky — 105
 d'Annunzio Gabriele (1863—1938), italský dekadentní spisovatel, později stoupenec fašismu — 173
 Arbes Jakub (1840—1914) — 91, 178, 277—281
 Ariosto Lodovico (1474—1533), italský renesanční básník — 72, 112
 Arnim Ludwig Achim von (1781—1831), něm. romantický básník — 329
 Bab Julius (nar. 1880), něm. dramaturg a divadelní theoretik — 100
 Bahr Herrmann (1863—1934), rakouský beletrista a impresionistický kritik, přiklonivší se později ke katolicismu — 168, 180, 289, 290
 Bakst Lev Samojlovič (1866—1924), ruský portretista a grafik, člen sdružení „Mir iskusstva“ — 47
 Balzac Honoré de (1799—1850) — 88, 90, 91, 99, 130, 148, 175, 211, 226, 262, 278, 329
 Bang Hermann (1857—1912), dánský spisovatel impresionista — 90
 Banville Théodore de (1823—1891), franc. básník složitých artistních forem — 282
 Barbey d'Aureville Jules (1808—1889), franc. úpadkový spisovatel — 26, 101, 174, 260, 263
 Barrès Maurice (1862—1923), franc. prozaik vypjatého individualismu a nacionalismu — 17, 26
 Barrie James Matthew (1860—1937), skotský prozaik a dramatik — 111
 Bartoš František Michálek (nar. 1889), historik — 298
 Bartoš Jan (1893—1946), dramatik a divadelní historik — 198
 Bartoš Josef (1887—1952), hudební kritik a estetik — 119, 120
 Barzun Henri Martin (nar. 1881), franc. básník unanimista — 226, 232
 Baudelaire Charles (1821—1867) — 102, 109, 144
 Beauduin Nicolas (nar. 1881), franc. futuristický básník — 232